

Risiko- og kapitalstyring 2017



Pilar III – offentliggjøring av finansiell informasjon

SpareBank 1
NORD-NORGE

www.snn.no

INNHALDSFORTEGNELSE

1 INNLEDNING	1
2 SPAREBANK 1 NORD-NORGE KONSERNET	2
3 KAPITALDEKNING	5
3.1 Ansvarlig kapital	6
3.2 Uvektet kjernekapitalandel	8
3.3 Bufferkrav	8
4 STYRING OG KONTROLL AV RISIKO	9
4.1 Konsernets kontroll- og styringsmodell	9
4.2 Rammeverk og prosess for risiko- og kapitalstyring	10
4.3 Ansvar i konsernet	11
4.4 Risikopolicy og –kultur	12
4.5 Måling av risiko	14
4.6 Rapportering av risiko	14
5 KREDITTRISIKO	22
5.1 Styring og kontroll av kredittrisiko	22
5.2 Kreditteksponeringer	25
5.3 Mislighold og nedskrivninger	27
5.4 IRB-metoden	28
5.5 Standardmetoden	34
5.6 Kapitalkrav for kredittrisiko	34
5.7 Motpartsrisiko for derivater	36
6 MARKEDSRISIKO	37
6.1 styring og kontroll av markedsrisiko	37
6.2 Eksponering	37
7 LIKVIDITETSRISIKO	39
7.1 Styring og kontroll	39
7.2 Eksponering	39
8 OPERASJONELL RISIKO	41
8.1 Styring og kontroll	41

8.2	Kapitalkrav for operasjonell risiko	41
-----	-------------------------------------	----

9	ANDRE RISIKOTYPER	43
----------	--------------------------	-----------

9.1	Eierrisiko	43
-----	------------	----

9.2	Forretningsrisiko	43
-----	-------------------	----

9.3	Omdømmerisiko	43
-----	---------------	----

9.4	Strategisk Risiko	44
-----	-------------------	----

FORKORTELSER OG BEGREPSFORKLARINGER	45
--	-----------

1 INNLEDNING

Denne rapporten gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 Nord Norge, i henhold til kravene satt til offentliggjøring av finansiell informasjon i kapitalkravsforskriftens del IX. Rapporten beskriver sentrale risikoområder, og gjør rede for hvordan risikoene måles, kontrolleres og styres i konsernet.

Finanskonsern er underlagt et omfattende regelverk som definerer rammeverket norske finansforetak må operere innenfor. Ett av de mest sentrale begrepene innen risiko- og kapitalstyring er kapitaldekning. Kapitaldekning er et mål på soliditet, og kapitaldekningsregelverket regulerer ulike sider ved finansnæringens risiko- og kapitalstyring.

Gjeldende kapitaldekningsregelverk, Basel III, består av tre *pilarer*. Pilar 1 definerer hvordan kapitalkravet beregnes, og hvilke betingelser som gjelder for oppfyllelse av kravene. Pilar 2 beskriver konsernets ansvar for å vurdere andre risikotyper enn de som det beregnes kapitalkrav for under pilar 1, samt tilsynsmessig oppfølging. Pilar 3 består av kravene til offentliggjøring av finansiell informasjon etter kapitalkravsforskriftens del IX.

I 2015 offentliggjorde Baselkomiteen revidert rammeverk for pilar 3 med formål om å øke standardiseringen av pilar 3-rapporteringene. I desember 2016 publiserte European Banking Authority, EBA, utfyllende bestemmelser og retningslinjer som implementerer det reviderte rammeverket. Retningslinjene består blant annet av standardiserte kvalitative og kvantitative skjemaer, med ulik frekvens for offentliggjøring. Kvalitativ overordnet informasjon om risiko- og kapitalstyring skal offentliggjøres årlig. Informasjon om kapitalkrav, risikoeksponeringer og annen kvantitativ informasjon om egne modeller skal offentliggjøres hyppigere.

De nye retningslinjene trådte i kraft 31.12.17. SpareBank 1 Nord-Norge har i denne rapporten tatt utgangspunkt i nevnte retningslinjer, og anvendt de kvalitative skjemaene som skal offentliggjøres årlig. Der det er naturlig er dokumentet inndelt etter tema slik det fremgår av de ulike skjemaene.

2 SPAREBANK 1 NORD-NORGE KONSERNET

FORRETNINGSSTRATEGI

Høy endringstakt i finansnæringen og endret kundedadferd stiller krav til konsernets organisasjon og styringsform. SpareBank 1 Nord-Norge vektlegger derfor rammestyring, kortreiste beslutninger og lokal handlekraft. Sentralt i rammestyringen står konsernets *strategiske kompass* som skal sikre god og langsiktig verdiskapning. Det strategiske kompasset består av følgende fem elementer:

Ambisjon:

SpareBank 1 Nord-Norge skal være nummer 1 for kunder, ansatte og eiere.

Visjon:

For Nord-Norge!

DNA:

SpareBank 1 Nord-Norges særpreget er kombinasjonen av en unik nordnorsk forretningsmodell, en organisasjon som er rå på gjennomføring og en stolt og kunderettet kultur.

Verdier:

Tillit, Tro, Teft, Tøff, Team

Strategiske hovedmål:

1. Ha Nord-Norges mest begeistrede kunder («Fans»)
2. Være nummer 1 innenfor alle virksomhetsområder og geografier i landsdelen
3. Være Nord-Norges mest attraktive og engasjerende arbeidsplass
4. Ubestridt solid, med avkastning på topp blant sammenliknbare konsern
5. Kvalitet i alt vi gjør

Forretningsstrategien er sammen med strategi for risikostyring, konsernets øverste styringsdokumenter. Alle øvrige strategidokumenter og policyer er avledet fra disse.

SPAREBANK 1-ALLIANSEN

SpareBank 1-alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1-bankene i Norge samarbeider gjennom de felleseide selskapene SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet DA. SpareBank 1 Nord-Norge er et selvstendig finanskonsern i SpareBank 1-alliansen. SpareBank 1-alliansens formål er å anskaffe og levere konkurransedyktige finansielle tjenester og produkter, og oppnå stordriftsfordeler i form av lavere kostnader og/eller høyere kvalitet. Slik bidrar alliansen til at privatpersoner og bedrifter kan tilbys både dyktighet, lokal forankring og en enklere bankhverdag. Alliansen skal også bidra til å sikre bankenes verdiskapning, til fordel for egen region og bankens eiere.

HOVEDTREKK OG VIKTIGE HENDELSER I 2017

Nordnorsk økonomi er solid og har over flere år hatt en høyere veksttakt enn landet for øvrig. Dette forspranget ser ut til å reduseres. Dels fordi øvrig norsk økonomi har gjenopptatt veksten og dels fordi nordnorsk vekst begrenses av knappe ressurser.

NY DIGITAL ASSISTENT

I 2017 satte SpareBank 1 Nord Norge i drift sin første digitale assistent, som ble døpt Aurora. Forbedring og oppdateringer pågår kontinuerlig, men allerede ved utgangen av 2017 svarer Aurora på mer enn 200 kundes henvendelser per dag, med en treffprosent på over 90 prosent.

ANALYSEBASERT KUNDEKOMMUNIKASJON

I starten av året begynte arbeidet med å bygge en analysebasert kundekommunikasjon med mål om styrke konsernets kunderelasjoner gjennom relevant salgs- og serviceinitiativ tilpasset den enkelte kunde. Arbeidet har gitt gode resultater og bidratt til en salgsøkning for risikofrie kjerneprodukter på 51 % fra 2016 til 2017 i personmarkedet. Arbeidet med å forsterke kundedialogen vil være ett av hovedsatsningsområdene også i 2018.

ORGANISATORISKE ENDRINGER

I oktober ble det gjennomført organisatoriske endringer i konsernet, se figur 1 nedenfor. De viktigste endringene kan kort oppsummeres som følger:

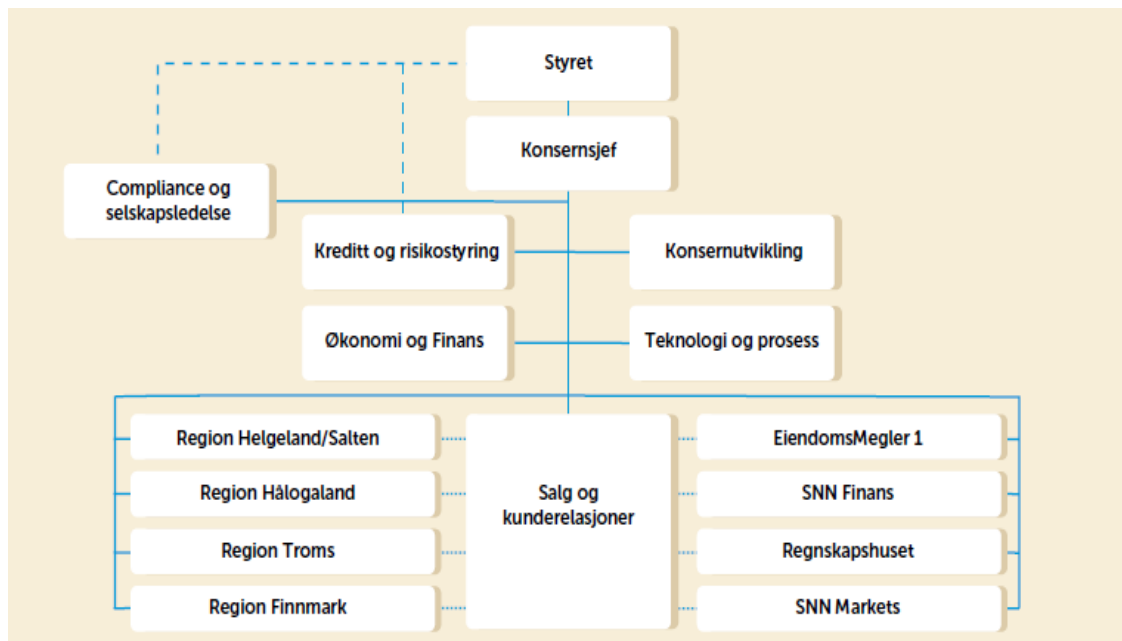
- Kundenære funksjoner samles i enheten for Salg og kunderelasjoner
- Teknologi og prosess etablert som en egen enhet.
- Ny enhet for Compliance og selskapsledelse er etablert.

NYE REGULATORISKE KRAV

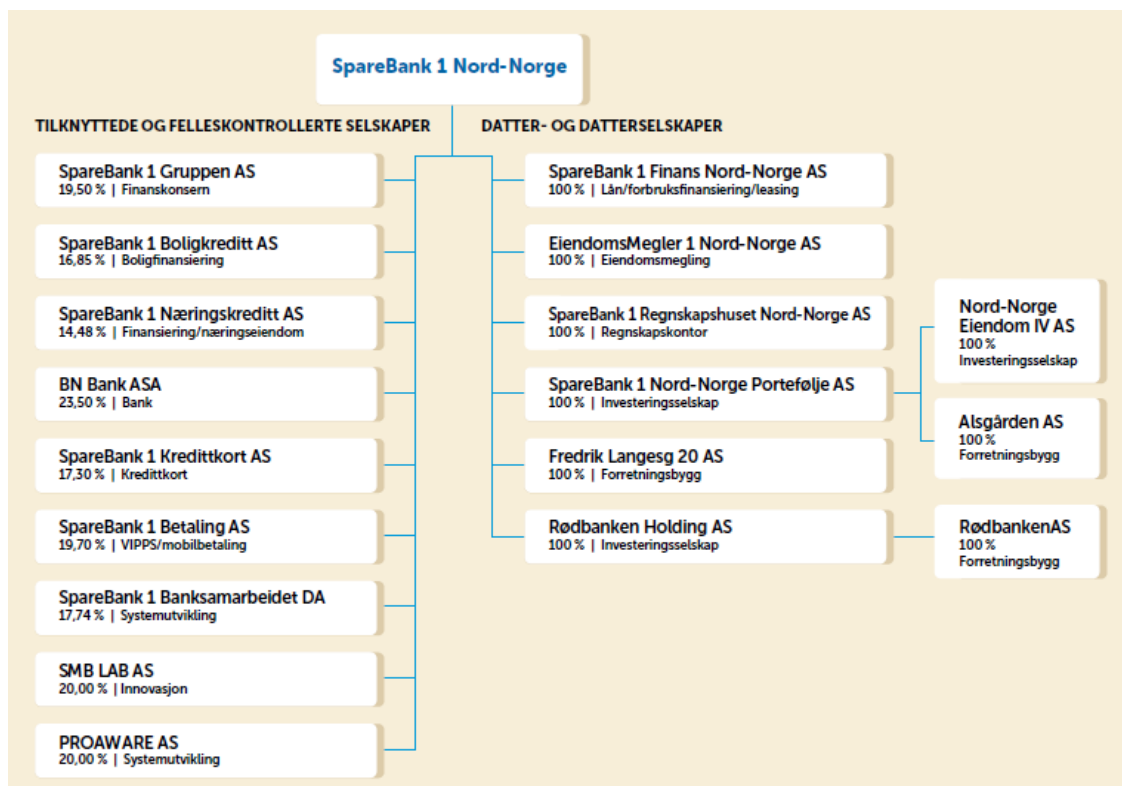
Flere nye regler som berører SpareBank 1 Nord-Norge er foreslått og/eller innført i 2017, og det pågår fortsatt et betydelig regelverksarbeid, både nasjonalt og internasjonalt. De mest sentrale endringene i 2017 og varslede regelverksendringer kommende år kan kort oppsummeres til:

- Ferdigstillelse av Basel III-regelverket («Basel IV»), hvor implementering i EU er satt til 01.01.2022. Tidspunkt for implementering i Norge er foreløpig ikke vedtatt.
- Økning i motsyklisk kapitalkrav fra 1,5 % til 2% gjeldende fra 31.12.2017
- Minimumskrav til uvektet kjernekapitalandel trådte i kraft 30.06.2017.
- Minimumskrav til LCR i signifikant valuta trådte i kraft fra 30.09.2017.
- Minimumskravet til LCR økte fra 80 % til 100 % med virkning fra 01.01.18

ORGANISASJONSKART OG SELSKAPSSTRUKTUR



Figur 1 – Organisasjonskart pr 31.12.17



Figur 2 – Selskapsstruktur pr 31.12.17

3 KAPITALDEKNING

Det norske kapitaldekningsregelverket er tilpasset EUs kapitaldekningsdirektiv CRD IV CRR (Capital requirements directive/Capital requirements regulations), og medfører at finansinstitusjoner og verdipapirforetak skal ha en kapitalbuffer av tilstrekkelig størrelse i form av ansvarlig kapital for å møte uventede tap. Formålet med kapitaldekningsregelverket å bidra til å underbygge den finansielle stabiliteten gjennom å sikre soliditeten i institusjonene. Dette oppnås gjennom:

- Et risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Kapitalkravet er et krav til kapitaldekning og er uttrykt som brøken nedenfor. Nevneren i brøken, beregningsgrunnlaget, er en risikovektet sum av eiendelene i balansen og poster utenom balansen. Risikovektingen skal gjenspeile beregnet risiko knyttet til hver enkelt eksponering.

$$\text{Kapitalkrav} = \frac{\text{Ansvarlig kapital}}{\text{Beregningsgrunnlag}}$$

(Kjernekapital + tilleggskapital)

(Kredittrisiko + markedsrisiko + operasjonell risiko)

Kapitaldekningsregelverket består av tre pilarer som understøtter hverandre, og skal bedre risikostyringen i institusjonene og sørge for bedre samsvar mellom risiko og kapital.

PILAR 1 – MINSTEKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL

Pilar 1 definerer minimumskravet for ansvarlig kapital og krav til hvordan kapitalkravet beregnes. Reglene beskriver hva som er ansvarlig kapital og sammensetningen av denne, samt fradragsregler. Videre stilles det krav til omfang og kvalitet på kjernekapital, og det er krav om at ren kjernekapital utgjør minst 4,5 % og kjernekapitalen minst 6 % av beregningsgrunnlaget. Kjernekapitaldekningen kan bestå av inntil 1,5 % av

hybridkapital/fondsobligasjoner. Minstekravet til kapitaldekning er 8 % av beregningsgrunnlaget, der inntil 2 % kan bestå av tilleggskapital.

PILAR 2 – VURDERING AV SAMLET KAPITALBEHOV OG TILSYNSMESSIG OPPFØLGING

Pilar 2 stiller krav til forsvarlig virksomhetsstyring, er institusjonsspesifikt, og skal fange opp kapitalbehov som ikke, eller bare delvis, er dekket av pilar 1-kravet.

Under pilar 2 skal finansinstitusjonene ha en prosess for å vurdere sin totale risiko og det tilhørende kapitalbehovet, og ha en strategi for å opprettholde et tilstrekkelig kapitalnivå (ICAAP). Prosessen omfatter en fullstendig vurdering av risikoprofil og kapitalbehov i morselskapet, vesentlige datterselskaper og eierposter i tilknyttede og felleskontrollerte selskaper. Vurderingen gjennomføres årlig. Banken benytter både kvantitative modeller og kvalitative vurderinger for å fastsette kapitalbehovet. I tillegg gir stresstester og sensitivitetsanalyser på sentral nøkkeltall viktige føringer på endelige vurderinger.

Finansinstitusjonenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier danner grunnlaget for Finanstilsynets gjennomgang som skal sikre overholdelse av de regulatoriske kapitalkravene. For å øke transparensen i ICAAP-prosessen publiserer finanstilsynet pilar 2-kravene for den enkelte bank. I 2017 vedtok Finanstilsynet et pilar 2-krav for SpareBank 1 Nord-Norge på 1,5 % av beregningsgrunnlaget.

PILAR 3 – OFFENTLIGGJØRING AV INFORMASJON

Pilar 3 stiller krav til offentliggjøring av finansiell informasjon, og skal bidra til økt markedsdisiplin. Offentliggjøringen skal gi markedsaktørene mulighet til å vurdere foretakenes risikoprofil, kapitalisering og styring og kontroll av risiko. Utbredt bruk av egne systemer og metoder for beregning av kapitalkrav, samt for styring og kontroll av risiko gjør det vanskeligere å sammenligne bankenes risikoprofil. Krav til standardisert pilar 3-rapportering som ble innført med virkning fra 31. desember 2017 har til hensikt å bedre sammenlignbarhet og sammenheng i informasjonen som offentliggjøres.

3.1 ANSVARLIG KAPITAL

Kapitaldekningsregelverket definerer flere metoder for å beregne minimumskravet til ansvarlig kapital, skissert nedenfor. Som figuren viser, kan beregningsgrunnlaget for kredittrisiko fastsettes etter to metoder: standardmetoden og/eller interne målemetoder (IRB). SpareBank 1 Nord-Norge er hovedsakelig eksponert mot kredittrisiko gjennom utlån til person- og bedriftsmarkedet og benytter for disse utlånene hovedsakelig avansert IRB-metode for beregning av kapitalkrav. Bruk av interne målemetoder innebærer at minimumskravet til kapitaldekning baseres på konsernets interne risikovurderinger. Kapitalkravet vil i større grad samsvare med den opplevde risikoen i de underliggende porteføljer, og er derfor mer risikosensitivt enn ved bruk av standardmetode. Institusjoner som benytter interne målemetoder er underlagt en overgangsordning. Overgangsordningen stiller krav til at beregningsgrunnlaget ikke kan være lavere enn 80 % av beregningsgrunnlaget etter tidligere kapitaldekningsregelverk (Basel 1-regelverket). Videre er finansinstitusjonene underlagt særnorske regler i forbindelse med regulatoriske kapitalbehovsberegninger for boliglån. Det vises til kapittel 5.4 om kredittmodeller for nærmere beskrivelse av disse reguleringene.

Kredittrisiko inkluderer også kapitalkrav for obligasjoner og sertifikater (likviditetsporteføljen og handelsporteføljen), samt motpartseksponeringer tilknyttet derivater. Likviditetsporteføljen består hovedsakelig av obligasjoner og sertifikater som kvalifiserer for låneadgang i Norges Bank, og er verdipapirer med lav risiko. Banken benytter standardmetoden for beregning av kapitalkrav for denne porteføljen.

For beregning av kapitalkrav tilknyttet derivater definerer kapitalforskriften fire ulike metoder: 1) markedsverdimetoden, 2) opprinnelig engasjementsmetoden, 3) standardisert metode og 4) IMM-metoden. Banken benytter markedsverdimetoden.

For beregning av kapitalkrav for markedsrisiko knyttet til handelsporteføljen benytter banken standardmetoden.

Kapitalkravet for operasjonell risiko kan beregnes etter basismetoden, sjablongmetoden eller AMA-metoden. Banken benytter på dette området sjablongmetoden, noe som krever kontroll- og styringssystemer for operasjonell risiko som er en integrert del av bankenes risikostyring.

SpareBank 1 Nord-Norge har et mål om til enhver tid å være ubestridt solid, og skal tilfredsstille de regulatoriske minstekrav til kapitaldekning. Konsernets mål for ren kjernekapitaldekning er for tiden 14,5 prosent. Konsernet hadde per 31.12.2017 en ren kjernekapitaldekning på 14,9 prosent. Ansvarlig kapital fordelt på kapitaltyper og beregningsgrunnlag fordelt på risikoområder fremgår av tabell 1 nedenfor.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode*	Interne modeller*	Sjablongmetoden*
Avansert IRB-metode*		AMA-metoden*

* Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet

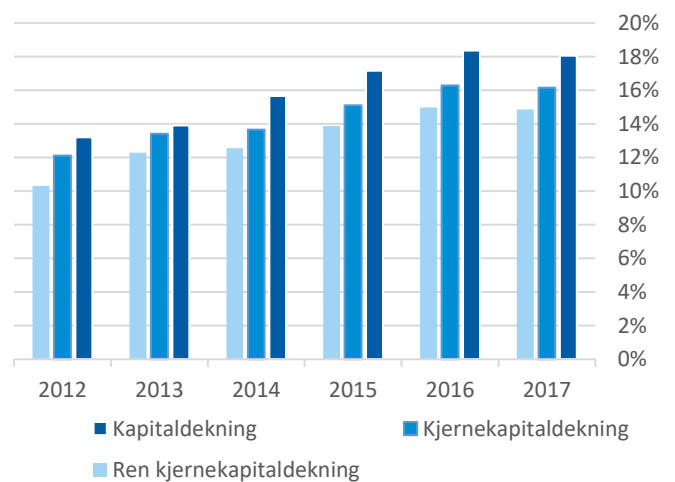
Figur 3 - Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

Tabell 1 - Ansvarlig kapital i SpareBank 1 Nord-Norge, Konsern

Beløp i millioner kroner	2017	2016
Ansvarlig kapital		
Ren kjernekapital	9.992	9.155
Hybridkapital	865	796
Tilleggskapital	1.284	1.278
Sum ansvarlig kapital	12.141	11.229
Risikovektet beregningsgrunnlag		
Kredittrisiko	51.344	48.370
Markedsrisiko	162	225
Operasjonell risiko	4.026	3.700
Svekket kredittverdighet hos motpart (CVA-risiko)	1.036	588
Tillegg for Basel 1-gulv	10.655	8.238
Sum risikovektet beregningsgrunnlag	67.223	61.120
Minimumskrav til ansvarlig kapital	5.378	4.890
Kapitaldekning		
Ren kjernekapitaldekning	14,9 %	15,0 %
Hybridkapitaldekning	1,3 %	1,3 %
Tilleggskapitaldekning	1,9 %	2,1 %
Sum kapitaldekning	18,1 %	18,4 %

Konsernet har de siste årene økt egenkapitalen betydelig for å imøtekomme nye regulatoriske krav. Ren kjernekapital er økt fra 5,68 milliarder ved utgangen av 2012 til 9,99 milliarder pr 31.12.2017. Slik det fremgår av figuren til høyre tilsvarer dette en øking på 4,5 prosentpoeng i ren kjernekapitaldekning.

For detaljert informasjon om sammensetningen av ansvarlig kapital og risikovektet beregningsgrunnlag for SpareBank 1 Nord-Norge, datterselskaper og tilknyttede selskaper vises det til dokumentets vedlegg.



Figur 4 - Utvikling i kapitaldekning siste fem år.

3.2 UVEKTET KJERNEKAPITALANDEL

Uvektet kjernekapitalandel (leverage ratio) er et supplerende kapitalmål, og stiller krav til kjernekapital som andel av eksponeringer før risikovekting. Eksponeringsmålet (nevneren) består av eiendeler og utenom-balanseposter, beregnet uten risikovekting. For utenom-balanseposter gjelder samme konverteringsfaktor som i standardmetoden for kapitaldekningsberegning, men med en minimum konverteringsfaktor på 10 prosent.

$$\text{Uvektet kjernekapitalandel} = \frac{\text{Kapitalmål}}{\text{Eksponeringsmål}}$$

Fastsatt minstekrav til uvektet kjernekapitalandel trådte i kraft 30.06.2017, og det norske minstekravet til uvektet kjernekapitalandel er 2 prosent, i tillegg til et bufferkrav på 2 % prosent. Det totale kravet til konsernet er fem prosent, og SpareBank 1 Nord-Norge sin uvektede kjernekapitalandel var pr 31.12.2017 på 7,16 %.

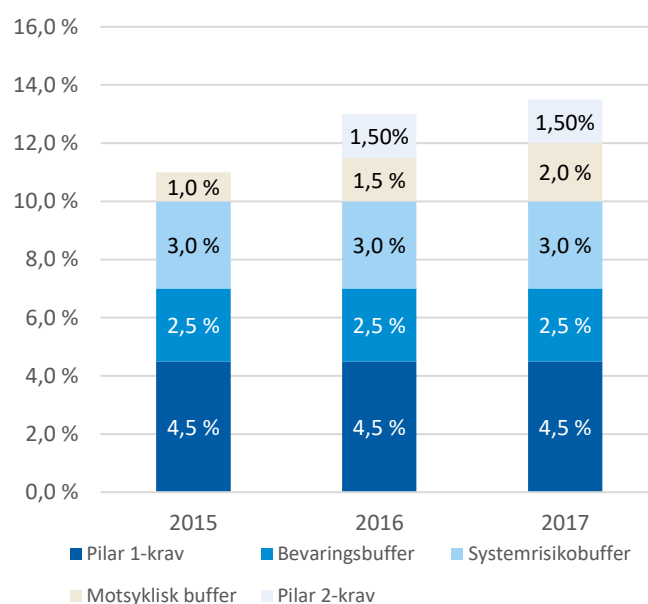
3.3 BUFFERKRAV

Kapitaldekningsregelverket stiller krav om kapitalbufferer utover minstekravene til ansvarlig kapital etter pilar 1. Kapitalbufferen er fordelt på tre komponenter: en bevaringsbuffer hvor nivået er konstant over tid, en systemrisikobuffer, samt en motsyklisk kapitalbuffer hvor målnivået avhenger av konjunktorene.

Bevaringsbufferen er fastsatt til 2,5 % av beregningsgrunnlaget, og skal dekke tap og forhindre at kapitalen faller under minstekravet til ansvarlig kapital i sterke nedgangskonjunkturer. Kravet til systemrisikobuffer er 3 %, og har som formål å sikre bankene mot systematisk risiko. Motsyklisk kapitalbuffer skal sikre bankene når risikoen i det finansielle systemet øker, typisk ved høy kredittvekst som bygger opp ubalanser. Kravet til motsyklisk kapitalbuffer kan ligge mellom 0 og 2,5 prosent, avhengig av konjunktoren. Finansdepartementet vedtok 15.12.2016 at motsyklisk kapitalbuffer skal økes til 2,0 prosent av risikovektet balanse fra 31.12.2017.

I tillegg til nevnte buffere kan systemviktige institusjoner pålegges en tilleggsbuffer (SIFI-buffer) på inntil 2 prosent. SpareBank 1 Nord-Norge er ikke definert som systemviktig av Finansdepartementet.

Ved utgangen av 2017 var samlet bufferkrav til SpareBank 1 Nord-Norge på 7,5 prosent. Dette gir følgelig et samlet regulatorisk krav til ren kjernekapital på 13,5 prosent. Fordeling av regulatoriske krav til ren kjernekapital fremgår av figuren under.



Figur 5 - Utvikling i samlet krav til ren kjernekapital siste tre år.

4 STYRING OG KONTROLL AV RISIKO

4.1 KONSERNETS KONTROLL- OG STYRINGSMODELL

Risikostyring, internkontroll og kapitalstyring er nøkkelområder innenfor finansiell virksomhet, og styring og forvaltning av risiko er et strategisk virkemiddel for å øke verdiskapingen i SpareBank 1 Nord-Norge.

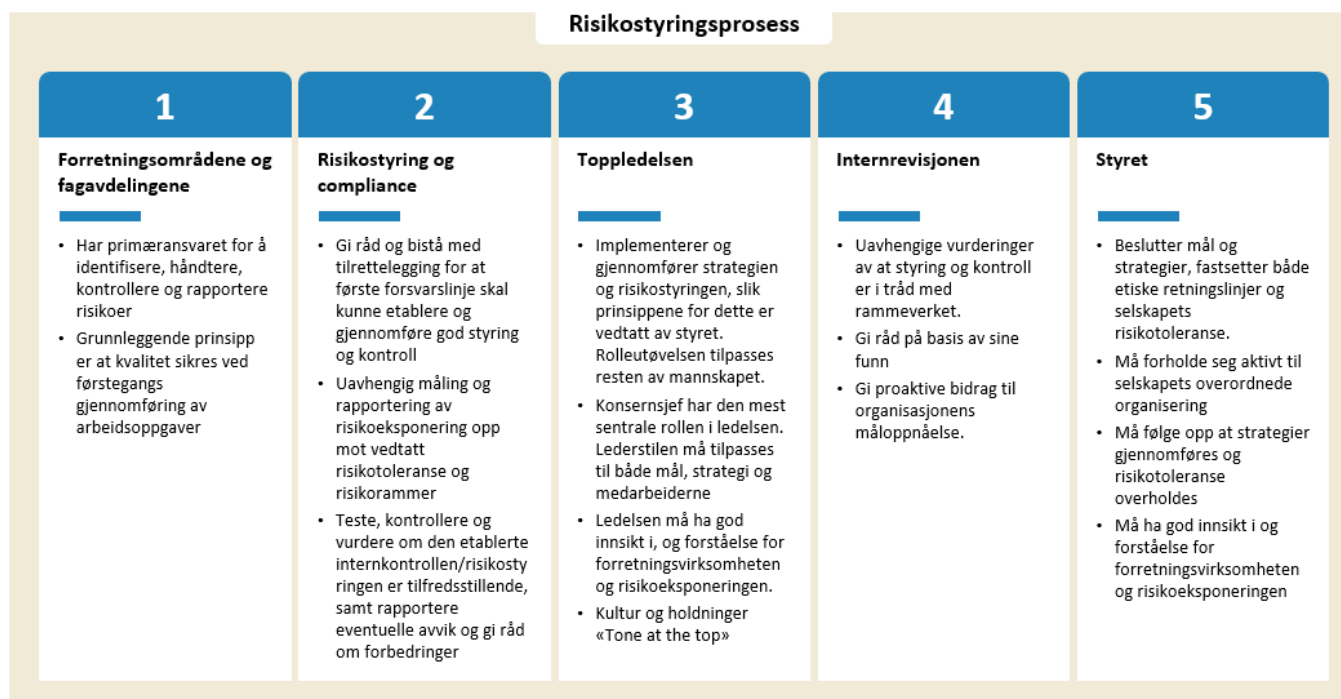
Konsernets kontroll- og styringsmodell ivaretar organisatoriske krav til uavhengighet i risikorapporteringen, hvor ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt spesielt.

SpareBank 1 Nord-Norge har gjennom flere år, både i egen regi og gjennom SpareBank 1-samarbeidet, lagt ned store ressurser i å utvikle effektive risikostyringsprosesser for å identifisere, måle og styre risiko.

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Nord-Norge skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og den skal samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risiko- og kapitalstyring
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- I størst mulig grad å prise produkter i tråd med den underliggende risikoen
- Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatte forretningsstrategi
- Å utnytte synergi- og diversifiseringseffekter
- Å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad

Alle ledere er ansvarlige for til enhver tid å ha full innsikt i risikobildet innenfor sitt eget forretnings- og/eller fagområde. For å tilfredsstillende konsernets overordnede mål, har konsernet valgt å dele risikostyringsprosessen i fem deler. Struktur og forhold mellom de involverte parter i risikostyringsprosessen er illustrert i figur 6.



Figur 6 – Ansvarsinndeling i risikostyringsprosessen

4.2 RAMMEVERK OG PROSESS FOR RISIKO- OG KAPITALSTYRING

Fornyelse og revisjon av overordnede og sentrale styringsdokumenter er gjenstand for årlig gjennomgang og behandling av styret. Dette for å sikre bred forståelse for sammenhengen mellom et godt rammeverk for styring og kontroll, og aktiv bruk av rammer og måltall for styring av risiko sett mot kravene i kapitaldekningsreglene.

SpareBank 1 Nord-Norges rammeverk for identifisering og styring av risiko fremgår av skissen nedenfor.

SpareBank 1 Nord-Norge gjennomfører løpende revisjon av konsernets forretningsstrategi. Dette innebærer en gjennomgang av endringer i rammebetingelser, herunder konkurransesituasjonen, krav fra offentlige myndigheter, endring i kundeatferd og krav til kompetanse og organisering.

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring, er rammeverket basert på elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på:

- Strategisk målbilde
- Organisering og organisasjonskultur
- Risikoidentifikasjon
- Risikoanalyse
- Risikostrategier
- Kapitalstyring (inkl. avkastning og kapitaldekning)
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Compliance (etterlevelse)

I prosessen for risiko- og kapitalstyring, er organisasjonskulturen grunnmuren for de andre elementene. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og integriteten, verdigrunnlaget og de etiske holdningene til menneskene i organisasjonen. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. SpareBank 1 Nord-Norge har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert og kjent i hele organisasjonen.

Styrets oppgaver er nedfelt i en egen årsplan som revideres årlig. Den sikrer at styret har tilstrekkelig tid til- og fokus på tillagte, sentrale oppgaver.



Figur 7 - Rammeverk for risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 Nord-Norge

4.3 ANSVAR I KONSERNET

Styret i SpareBank 1 Nord-Norge har ansvaret for å godkjenne en forsvarlig risikoprofil, avkastningsmål, overordnede rammeverk for risiko- og kapitalstyring inkludert IRB-systemet og risikomodeller generelt. Styret er videre ansvarlige for å godkjenne risikorammer og fullmakter, samt ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) med tilhørende vurdering av forsvarlig soliditet og likviditet sett mot konsernets risikoprofil og regulatoriske krav.

Konsernsjef har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Dette betyr at konsernsjef er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i konsernet, og at risikoeksponeringen overvåkes. Konsernsjef er også ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Ledere av forretnings- og støtteområdene og ansatte har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde. De skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til konsernsjef. Konserndirektør for risikostyring har også mulighet å rapportere direkte til styret hvis ekstraordinære situasjoner skulle kreve det. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risiko- og kapitalstyring, inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen har også ansvaret for oppfølging og rapportering av risikoeksponering og rammeutnyttelser.

Complianceavdelingen er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen har ansvar for at det til enhver tid gjeldende regelverk implementeres, kontrolleres og etterleves. Dette innbefatter lover, forskrifter og rettslige standarder, rundskriv og veiledninger fra nasjonale og internasjonale tilsynsmyndigheter, konsesjoner, bransjestandarder, internt etisk regelverk og interne standarder og rutiner.

Kredittavdelingen er konsernets sentrale avdeling innenfor kredittområdet, med ansvar for utarbeidelse og vedlikehold av mål, policy, retningslinjer og rutiner,

operativ styring og oppfølging av konsernets kredittvirksomhet og kreditttrisikohåndtering. Avdelingen har en frittstående rolle sett mot forretningsområdene og lokalbankene.

Internrevisjonen overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Internrevisjonen rapporterer til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer skal følges opp av organisasjonen.

KOMITEER OG UTVALG

Styrets risikoutvalg skal følge opp konsernets risikoeksponering og rammeverk for risiko- og kapitalstyring. Risikoutvalget skal ha myndighet til å undersøke alle aktiviteter og forhold knyttet til konsernets samlede risiko og kan innhente opplysninger fra enhver ansatt. Alle konsernets ansatte og tillitsvalgte skal gi de opplysninger og den bistand som risikoutvalget måtte be om.

Styrets revisjonsutvalg er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg med det formål og foreta mer grundige vurderinger av utpekte saksområder. Revisjonsutvalget skal overvåke at konsernet har en uavhengig og effektiv ekstern revisor og en tilfredsstillende regnskapsrapportering i samsvar med lover og forskrifter.

Risiko- og revisjonsutvalgene kan iverksette de undersøkelser det finner nødvendig for å dekke sine oppgaver, herunder innhente eksterne råd og bistand. Styrets ansvar og det enkelte styremedlems ansvar reduseres ikke som følge av risikoutvalgets virksomhet.

Styrets godtgjørelsesutvalg skal forberede styresaker som vedrører godtgjørelsesordninger, vurdere godtgjørelser til konsernsjef og foreslå eventuelle endringer i disse. I SpareBank 1 Nord-Norge består utvalget av styrets leder og to øvrige medlemmer, og er uavhengig av ledende ansatte. Konsernet innordner sin praksis i henhold til bestemmelsene fastsatt i forskrift om godtgjørelser i finanssektoren, og godtgjørelsesutvalgets mandat oppfyller disse bestemmelsene.

Styringsforum for risiko- og kapitalstyring ivaretar overordnet oppfølging av konsernets risikoprofil, funding, likviditet, soliditet og at konsernet etterlever

gjeldende lover og forskrifter. Komiteen behandler også utkast til risikostrategier, kapitalallokering (kapitalstrategi), valideringsrapporter og anbefaler nye risikomodeller. Styringsforum for risiko- og kapitalstyring er bredt sammensatt med ledende ansatte fra forretningsenhetene og fra risiko- og kapitalstyringsmiljøene.

Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver. Kredittutvalgene gjør i innstillingen en vurdering av låne- og kredittsøknadene i henhold til gjeldende risikostrategi, kredittpolitikk, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner. Kredittutvalgene legger spesiell vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foretar en egen selvstendig vurdering av kredittrisiko.

Complianceutvalget er underlagt konsernets complianceavdeling. Utvalget er sammensatt av personer med ulike fagbakgrunn og ulike ansvarsområder i banken. Utvalgets hovedformål er å bistå konsernets complianceavdeling med komplementær kompetanse og kapasitet for å overholde de regulatoriske krav som til enhver tid gjelder for vår virksomhet.

4.4 RISIKOPOLICY OG –KULTUR

Konsernets strategiske mål og sterke samfunnsengasjement, samt konsernets etiske retningslinjer gir føringer for konsernets risikostyring, policyer og etterlevelse.

KONSERNETS STYRINGSdokumentstruktur

Alle strategier, policyer og retningslinjer er skrevet for å understøtte overordnet visjon og strategiske mål, og samtidig overholde konsernets etiske regelverk.

Risikostrategien beskriver og fastsetter risikoevne og risikovilje, samt sentrale måleindikatorer og oppfølging av disse. Risikostrategien bygger på konsernets ICAAP (kapitalvurdering), og må ses sammen med Recovery plan (gjenopprettingsplan) og Kapitalstrategi.

Strategiske prinsipper for risiko- og kapitalstyring gir føringer for konsernets overordnede holdninger og prinsipper til risiko- og kapitalstyring, og sikrer at konsernet har en effektiv prosess for dette. Prinsippene

skal videre sikre at det interne rammeverket tilfredsstillende lover, forskrifter og beste praksis for god risiko- og kapitalstyring.

Etisk regelverk har som formål å skape trygghet for handlinger som er i tråd med våre verdier og tydeliggjøre etiske normer for forretningspraksis og personlig adferd.

Kapitalstrategien fastsetter konsernets kapitalmål, samt å bidrar til å sikre at banken og konsernet kan opprettholde en forsvarlig soliditet på kort og lang sikt. Dokumentet fastsetter videre konsernets eier- og utbyttepolitikk.

Gjenopprettingsplan er et nøkkelverktøy som identifiserer muligheter for å gjenopprette konsernets finansielle styrke og levedyktighet i situasjoner der konsernet er under hardt finansielt press, utvider dagens prosesser for balansestyring og likviditetsstyring under stress og sikrer at forretningsmodellen og risikoappetitten omfatter en «Plan B». Dette bidrar til å beskytte eiernes verdier, beskytter konsernets kreditorer og sikrer finansiell stabilitet.

Finansierings- og likviditetsstrategi gir føringer for forretningsstrategiene for konsernets likviditetsstyring og for forretningsområdene innskudd og utlån. Dokumentet spesifiserer også roller og ansvarsområder innenfor området.

Strategi for markedsrisiko er førende for forretningsstrategiene for konsernets kapitalmarkedsaktivitet. Dokumentet spesifiserer også roller og ansvarsområder innenfor området.

Bevilgningsreglementet fastsetter prinsipper og kriterier for delegering av beslutningsmyndighet fra styret og fastsetter beslutningsstrukturen med tilhørende beløpsgrenser.

Kredittpolicyer operasjonaliserer bankens risikostrategi som er besluttet av styret. Kredittpolicyen gir generelle bestemmelser om hva og hvem konsernet finansierer, og spesielle bestemmelser for utvalgte produkter og bransjer.

Policy for porteføljestyling legger føringer for konsernets styring av kredittporteføljen.

Strategi for eierrisiko gir føringer for hvordan konsernets eierskapspolitikk skal forvaltes.

Strategi for operasjonell risiko og compliance gir føringer for konsernets holdninger og overordnede prinsipper for håndtering av operasjonell risiko og compliancerisiko. Strategien skal også klargjøre ansvars-/rollefordelingen i konsernet hva gjelder styring av operasjonell risiko og compliancerisiko.

Policy for operasjonell risiko skal understøtte og ivareta de føringer som er gitt for operasjonell risiko i strategi for operasjonell risiko og compliance og øvrige overordnede styringsdokumenter. Policy for operasjonell risiko skal tydeliggjøre konsernets holdninger og sentrale prinsipper knyttet til håndtering av operasjonell risiko.

Policy for compliancerisiko skal understøtte og ivareta de føringer som er gitt for compliancerisiko i strategi for operasjonell risiko og compliance og øvrige overordnede styringsdokumenter. Policy for compliancerisiko skal tydeliggjøre konsernets holdninger og sentrale prinsipper knyttet til håndtering av compliancerisiko.

Policy for hvitvasking og terrorfinansiering legger føringer for konsernets holdninger og sentrale prinsipper knyttet til håndtering av hvitvasking og terrorfinansiering.

Sikkerhetspolicyens formål er å redusere sårbarheten og å styrke fellesskapet i SpareBank 1-alliansen, ivareta liv og helse, verdier, informasjon og aktiva på en god måte og å tilrettelegge for målrettet samhandling innen hele sikkerhetsområdet i SpareBank 1-alliansen og effektiv utøvelse av styringsmodellen.

Policy for utkontraktering skal bidra til at konsernet oppfyller sine forretningsstrategier ved å angi handlingsrommet og beskrive overordnede betingelser for utkontraktering av tjenester til tredjeparter.

IKT-strategi Alliansen gir de overordnede føringer for styringen av IKT-virksomheten for alle banker og produkselskaper i SpareBank 1-alliansen. Strategien er besluttet av alliansestyret og beskriver hovedmål for kommende periode. IT-strategien skal bidra til at SpareBank 1-alliansens forretningsmessige mål nås, og den skal sikre at de IT-ressurser alliansen disponerer

brukes mest mulig effektivt for å levere de tjenester kunder og ansatte ønsker. IT-strategien skal sikre sammenheng og konsistens mellom forretningsstrategier i alliansesamarbeidet og gjeldende IT-strategi.

ORGANISASJONSKULTUR

Organisasjonskulturen er grunnmuren i konsernets risiko- og kapitalstyring og omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak, og SpareBank 1 Nord-Norge har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer (SNN-koden) som er kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen. SNN-koden setter fokus på holdninger og etikk, og hvordan forretninger med kunder og andre forbindelser utføres i SpareBank 1 Nord-Norge. SNN-koden utgjør et viktig element i styring av omdømmerisiko (se eget kapittel).

CRO SIN ROLLE I KONSERNET

Konsernets CRO (Konserndirektør Kreditt og Risikostyring) sitter i konsernledelsen hvor regionlederne også er medlemmer. Etter endring av organisasjonsstruktur har CRO også et overordnet ansvar for kredittområdet.

CRO er deltaker i driftsoppfølgingsmøtene som avholdes kvartalsvis med regionlederne. I driftsoppfølgingen gjennomgås status, markedsplaner og tiltak knyttet til strategisk måloppnåelse. Videre er CRO deltaker, og ivaretar risikoavdelingens synspunkter, i styremøtene.

AVDELING FOR RISIKOSTYRING

Avdeling for risikostyring jobber tett med øvrige fagavdelinger og direkte med linjen. Det er etablert formelle arenaer hvor avdeling for risikostyring og forretningsområdene møtes for å diskutere risikorelaterte problemstillinger. Se kapittel 4.3 om komiteer og utvalg for nærmere omtale av disse. I tillegg til de formelle arenaene baserer konsernet seg i stor grad på samhandling mellom fagavdelinger og

forretning for å komme fram til beste praksis for aktuelle problemstillinger.

4.5 MÅLING AV RISIKO

Flere av ledelsesinformasjonssystemene er sentrale i avlesing, analyse, dokumentasjon, rapportering og lagring av informasjon knyttet til både viktige parametere i konsernets IRB-system, forretningsmessig oppfølging og styring, samt oppfølging av forbedringstiltak. De viktigste systemene i denne sammenheng er strategisk målekort, porteføljestyringssystemet, early warning-systemet og kvalitet- og risikostyringssystemet.

STRATEGISK MÅLEKORT

Måler sentrale indikatorer som er tett knyttet til IRB-systemet. Gjelder blant annet risikojustert avkastning, andel høyrisiko og mislighold.

PORTEFØLJESTYRINGSSYSTEMET (PORTO)

Konsernets sentrale system for å avlese og rapportere sentral risikoparametere:

- Misligholdssannsynlighet (PD)
- Tapssannsynlighet gitt mislighold (LGD)
- Eksponering gitt mislighold (EAD)
- Forventet tap (EL)
- Uventet tap (UL)
- Risikojustert avkastning
- Tapsutsatte engasjementer

Porteføljestyringssystemet gir også oversikt over faktisk migrasjon og grunnlagsdata for validering og stresstesting.

EARLY WARNING

Konsernets early warning-system gir mulighet for løpende oppfølging av sentrale risikodrivere. Dette er viktige indikatorer for bedre oppfølging av kundene og potensiell misligholdsutvikling. Informasjonen fra early warning-systemet er viktig for å fange opp sentrale utviklingstrekk på et tidligst mulig tidspunkt.

KVALITET- OG RISIKOSTYRINGSSYSTEMET

Konsernet har implementert et styringsverktøy, «Kvalitet- og risikostyring», som er designet for å håndtere forbedringstiltak, tap og hendelser, kundeklager, kontroller og risikoanalyser.

Systemet er designet for å dokumentere og følge opp arbeidet med styring og kontroll. Alle risikoanalyser, kontroller, rapporter og hendelser dokumenteres i systemet, og rapporter blir utformet på bakgrunn av denne dokumentasjonen, som blant annet inkluderer:

- Den årlige lederrapporteringen
- Finanstilsynets moduler for styring og kontroll
- Risikoanalyser (strategisk risikoanalyse, prosessanalyser mv.)
- Internrevisjonens rapporter
- Kommunikasjon med Finanstilsynet
- Konsernets egne kontroller og undersøkelser

Alle identifiserbare forbedringsområder, både som følge av tilbakemeldinger fra internrevisjonen og Finanstilsynet, og fra egne kontroller og analyser, registreres og følges opp i systemet. Ansvarliggjøring og automatisk oppfølging gjør at forbedringsarbeidet effektiviseres, og er et viktig ledd i konsernets kvalitets- og forbedringsarbeid.

4.6 RAPPORTERING AV RISIKO

INTERNKONTROLL OG LEDERBEKREFTELSE

Konsernets internkontroll baserer seg på COSO-rammeverket (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commissions).

COSO er et rammeverk med fem nivåer:

1. Kontrollmiljø
2. Risikovurdering - vurdering av interne og eksterne forhold som påvirker måloppnåelsen
3. Kontrollaktiviteter - retningslinjer og prosedyrer som skal sikre at risikoer reduseres og håndteres på en effektiv måte
4. Informasjon og kommunikasjon - prosesser som sikrer at relevant informasjon identifiseres og kommuniseres i tide

5. Overvåking - prosesser for å sikre at internkontrollen er hensiktsmessig definert og gjennomført, og at den er effektiv og tilpasningsdyktig



Figur 9 - Konsernets rammeverk for internkontroll

De fem nivåene, illustrert i figur 9 skal bidra til at konsernet når sine strategiske mål gjennom god risiko- og virksomhetsstyring. COSO-rammeverket er etablert i tråd med konsernets øvrige prinsipper for risiko- og kapitalstyring, der kontinuerlig forbedring, effektiv drift, pålitelig finansiell rapportering og etterlevelse av lover og regler er sentrale aspekter.

Direktører, banksjefer, fagsjefer og avdelingsledere skal rapportere oppover i organisasjonen på hvordan risikostyringen innenfor deres ansvarsområder er gjennomført med hensyn til godkjent rammeverk og risikoeksponering. Dette skal gi konsernsjefen og styret et grunnlag for å kontrollere at risikostyringen er forsvarlig ivarettatt. Lederbekreftelse (internkontrollrapporteringen) gjennomføres én gang i året. Dette arbeidet koordineres av avdeling for risikostyring.

Hensikten med den årlige lederbekreftelsen er først og fremst:

- Å kartlegge konsernets styrker og svakheter innen internkontroll og risikostyring, slik at nødvendige forbedringstiltak kan iverksettes
- Å legge grunnlaget for et aktivt engasjement og forståelse rundt internkontroll og risikostyring blant ledere på alle nivåer i konsernet

Rapporteringen skal brukes aktivt i en lederutviklingsprosess som skaper økt forståelse for viktigheten av god risikostyring og kvalitet.

For IT-området brukes CobiT-rammeverket (Control Objectives for Information and related technology) som grunnlag for intern kontroll og risikostyring. CobiT er et rammeverk som skal sikre helhetlig styring og kontroll innenfor tre sentrale områder:

- Interne og regulatoriske krav og kontroller
- Tekniske problemstillinger og utfordringer
- IT-risiko

Forretningsmål og strategiske mål kobles til IT-mål innenfor disse områdene. God styring sikres gjennom løpende beregninger og oppfølging av mål og prestasjoner, og gjennom ansvarliggjøring av prosesseiere innenfor forretningsområder og IT-området. Rammeverket forener anerkjente IT-standarder og beste praksis med øvrige overordnede og strategiske mål.

KVARTALSVIS RISIKORAPPORT

Avdeling for risikostyring rapporterer kvartalsvis til administrasjonen og styret. Risikorapporten inneholder informasjon om status og utvikling i risikobildet, samlet og fordelt på de sentrale risikogruppene.

Risikorapporten tar utgangspunkt i styringsrammeverket, spesielt risikostrategien og styrende dokumenter for hver enkelt risikotype. Status og utvikling med hensyn til måloppnåelse, rammeutnyttelse og eventuelle brudd rapporteres under hver risikokategori.

Risikorapporten inneholder også en oversikt over nøkkelindikatorer definert i konsernets gjenopprettelsesplan (RRP). Nøkkelindikatorene er de nivåer eller nøkkeltall som er vurdert som kritiske i krisehåndtering. Kontinuerlig overvåking og rapportering av disse er viktig for å raskest mulig kunne identifisere en krise og iverksette nødvendige tiltak avhengig av krisens egenskaper og omfang, og ut fra en vurdering av aktuelle beredskapstiltak.

Figur 10 - Konsernets prosess for gjennomføring av ICAAP

COMPLIANCERAPPORT

Complianceutvalget rapporterer årlig til ledelsen og styret i en egen rapport (Årsrapport Compliance), samt kvartalsvis gjennom risikorapporten. Årsrapporten oppsummerer complianceutvalgets arbeid med endringer i lovverk og ny regulering, samt implementering av dette i organisasjonen. Risikofaktorer knyttet til implementering og etterlevelse av slike endringer eller nye reguleringer, og en oppsummering av risikobildet på området er sentralt i rapporten.

ICAAP

Gjennom lovverket er SpareBank 1 Nord-Norge underlagt et regelverk for minstekrav til kapitaldekning og soliditet. CEBS (Committee of European Banking Supervisors) har gitt retningslinjer for tilsynsmyndigheter når de skal vurdere institusjonenes prosesser for styring av risiko og kapitalbehov i form av en ICAAP-prosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process).

Styret er ansvarlig for å initiere ICAAP-prosessen og kapitalplanleggingen, samt godkjenne utforming og metodevalg. I tillegg er styret ansvarlig for å sette mål for konsernets kapitalnivå som er tilpasset risikoprofil og forretningsmessige rammebetingelser. Denne prosessen er en integrert del av konsernets samlede risikostyring. Prosessen er risikodrevet og omfatter elementene skissert i figur 10.

Risiko- og kapitalvurderingsprosessen tar utgangspunkt i konsernets strategiske målbilde. På grunnlag av det strategiske målbildet og forretningsplanen utarbeides det en framskrivning av forventet finansiell utvikling samt framtidsscenarioer knyttet til en nedgangskonjunktur og kapitalstress som varer i minimum fem år.

Det er etablert prosesser i SpareBank 1 Nord-Norge for å vurdere kapitalbehovet sett mot risikoprofil og kvalitet på etablerte risikostyrings- og kontrollsystemer. Prosessen og dens resultater blir dokumentert skriftlig i en årlig ICAAP-rapport. Konsernets CRO er ansvarlig for gjennomføring av kapitalvurderingsprosessen.

FORMÅL

Styring av risiko og kapitalanvendelse er et sentralt virkemiddel i SpareBank 1 Nord-Norge for å nå konsernets målsettinger slik de er nedfelt i konsernets forretningsstrategi.

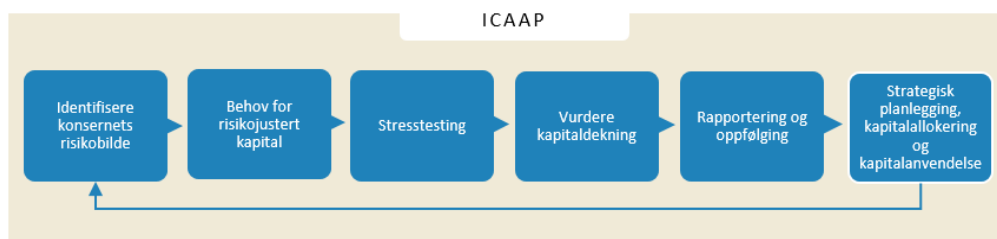
Konsernets lønnsomhet og mulighetene for å oppfylle målsettingene overfor egenkapitalbeviserne, ansatte og samfunnet, er avhengig av evnen til å identifisere, måle, styre og prise de risikoer som oppstår i forbindelse med tilbudet av finansielle produkter og tjenester. Risikostyring skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring og kvalitet
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- En effektiv kapitalanskaffelse og kapitalanvendelse sett mot konsernets strategiske målbilde og vedtatte forretningsstrategi
- Tilfredsstillende kapitaldekning
- Konkurransedyktig avkastning
- At konsernet minimum klarer å opprettholde nåværende internasjonale ratinger
- Å unngå at uventede hendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter
- Utnyttelse av vekstmuligheter i konsernets definerte markedsområde

RISIKOTYPER

Alle vesentlige risikoer er gjenstand for fortløpende vurderinger gjennom året. De vesentligste risikoer kvantifiseres gjennom forventet tap og behov for økonomisk kapital og er et viktig grunnlag for bankens prosess for kapitalstyring. Kapitalvurderingsprosessen innbefatter flere risikoområder og -typer som illustrert i figur 10 og 11. Sentralt i vurderingen av kapitalbehov er også vurdering av styring og kontroll knyttet til de ulike forretnings- og risikoområder.

Det er en grunnleggende målsetting at den risikojusterte kapitalen i størst mulig grad, og innenfor den vedtatte forretningsstrategien, skal allokere til de områdene som gir høyest risikojustert avkastning.



Figur 10: ICAAP-prosessen



Figur 11: Risikoområder

PROGNOSER OG STRESSTESTER

De siste tiårene har analyse av finansiell stabilitet fått en stadig mer sentral rolle i mange sentralbanker, derigjennom nye krav til finansinstitusjonene. Dette må ses i sammenheng med at finansmarkedene er blitt dypere og finansielle kriser har inntruffet hyppigere. Et viktig element i analysen av finansiell stabilitet er å undersøke hvor sårbart det finansielle systemet er overfor makroøkonomiske forstyrrelser. Dette kan foretas ved hjelp av prognoser og stresstester.

Hovedformålene med prognosemodellen er å vurdere konsernets resultat-, risiko- og soliditetsutvikling gitt ulike scenarioer der konjunkturutviklingen er svak, og gi tilhørende anslag på kapitalbehovet. Utfordringen er å identifisere relevante framtidige scenarioer der risikoen øker, og å konstruere en god sammenheng mellom makroutviklingen i scenarioene og mikroutviklingen for sentrale variabler som påvirker resultatet, balansen og risikonivå.

Scenarioene i konsernets ICAAP er relevante da de dekker forhold som anses å kunne forstyrre den makroøkonomiske stabiliteten i norsk økonomi med påfølgende økning i risikoen i konsernet. Prognosemodellen tilfredsstiller kravene i

kapitaldekningsreglene. Dette gjelder krav som stilles til IRB-banker gjennom kapitalkravsforskriften, pilar 1, og retningslinjer for vurdering av risikonivå og beregning av kapitalbehov i institusjonene, pilar 2.

Eksterne krav til stresstester og scenarioer

Stresstesting er en forutsetning for IRB-godkjenning, og Kapitalkravsforskriftens § 16-1 stiller krav om identifisering av forhold som påvirker kredittrisiko, soliditet og porteføljer i negativ retning, samt at krav om at disse forholdene skal stresstestes årlig.

Videre er det et krav om at effektene av en alvorlig lavkonjunktur skal analyseres. I henhold til Finanstilsynets rundskriv 12/2016 er følgende punkter førende for konsernets stresstester og scenarioberegninger i ICAAP-prosessen:

- Et ekstraordinært, men sannsynlig scenario skal ligge til grunn for analysene
- Tilbakeslaget skal være i minst tre år, og skal inneholde minimum ett år med negativt resultat

- Scenarioberegningene skal vise effektene på:
 - Ren kjernekapital
 - Beregningsgrunnlaget
 - Uvektet kjernekapitalandel
 - Likviditet

Konsernets metodikk for stresstesting bygger på den europeiske banktilsynscomiteen (CEBS) retningslinjer for stresstesting¹, og inkluderer følgende analyser:

- Scenariostresstest som viser virkning på resultat og kjernekapital, hvor et sett med veldefinerte stresshendelser påvirker risikodrivere i konsernet
- Sensitivitetsanalyse som viser virkning på resultat og kjernekapital som følge av bevegelse i en av konsernets risikodriver, men hvor stress-hendelsen er ukjent

Implementering

Konsernet benytter og transformerer makroforutsetningene (stresshendelsene) til forretningsmessige størrelser (risikodrivere) blant annet ved å vurdere:

- Effekt på misligholdssannsynlighet, forventet og uventet tap
- Pris på, og tilgang til, markedsfinansiering
- Markeds- og konkurransesituasjon
- Soliditet og lønnsomhet
- Resultatutvikling i tilknyttede selskaper

For konsernet er det viktig at scenarioet og stressede konjunkturer tar utgangspunkt i alvorlige, men mulige, rystelser i norsk økonomi, slik at disse gir svar på hvor mye som kan gå tapt, ikke nødvendigvis hvor mye det er sannsynlig å tape. Dette innebærer at scenarioene ikke behøver å gi uttrykk for endringer som anses som sannsynlige da det forutsettes at alle hendelser skjer samtidig (korrelasjon = 1).

For myndighetene er det viktig at foretakene gjennomfører scenarioer og stresstester for å avdekke robustheten i finansiell sektor. Resultater fra felles nasjonale stresstester og bankenes stresstester er også en viktig input til diskusjon om fremtidige kapitalnivå og kapitalmål.

Resultatene fra scenarioene og stresstestene behandles som en viktig del av årlig ICAAP. I vurderingene vektlegger konsernet å presentere resultatene fra både normalscenarioet (forventet utvikling) og stress-scenarioet (kraftig tilbakeslag i økonomien), samt sensitivitetsanalyser opp mot utviklingen i referansebanen.

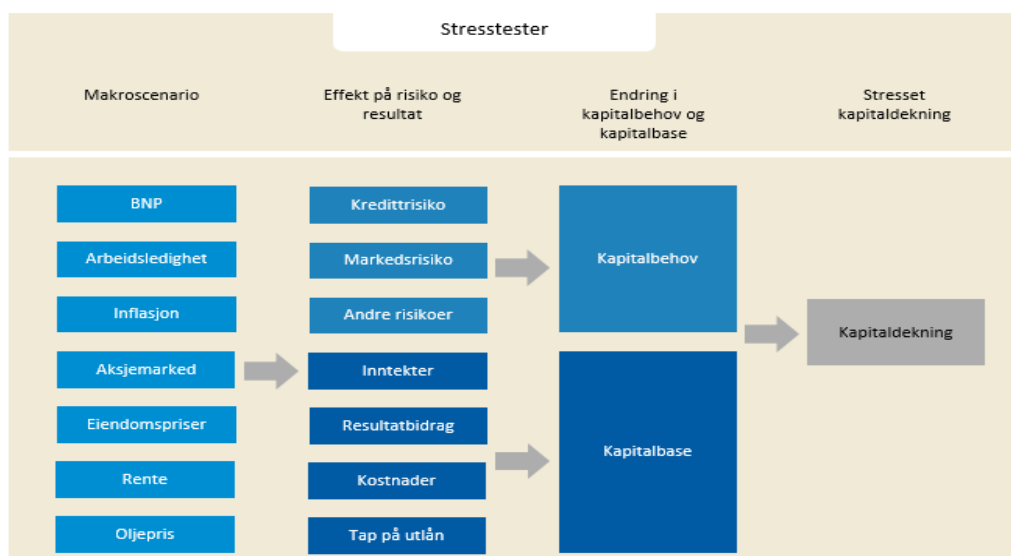
Konsernets metodikk for stresstesting er illustrert grafisk i figur 12, mens resultatet av stresstesten for ren kjernekapital er illustrert i figur 13.

Sammenheng med andre dokumenter

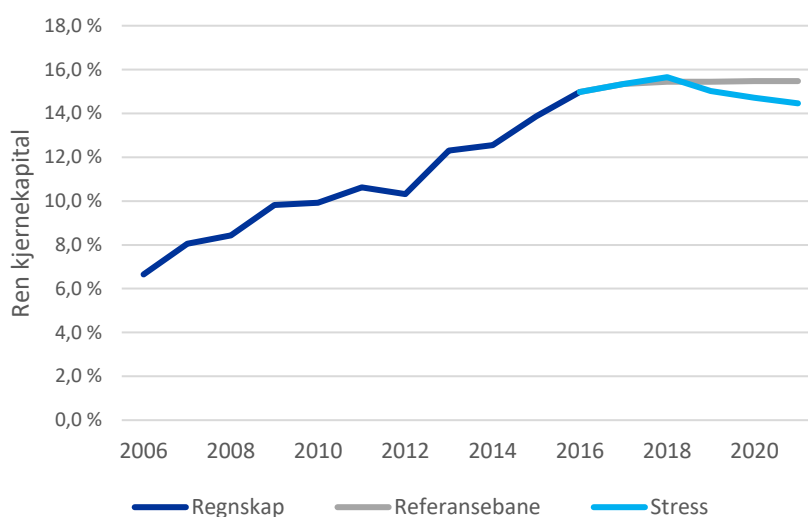
ICAAP har tett sammenheng med følgende dokumenter som også inneholder viktige vurderinger og dokumentasjoner:

- Kapitalstrategi som inneholder vurderinger knyttet til konsernets kapitalnivå og fremtidige kapitalmål
- Risikostrategi som gir en overordnet oversikt over konsernets risikovilje og evne på hovedrisikoområdene
- Gjenopprettingsplan (Recovery plan) som beskriver triggernivåer og tiltak som skal muliggjøre en normalisering av bankdriften gitt en alvorlig krise. Planen inneholder også en beskrivelse og dokumentasjoner av scenarioer som er benyttet i den omvendte stresstesten.

¹ CEBS Guidelines on Stress Testing (GL32)



Figur 12- Grafisk illustrasjon av konsernets metodikk for stresstesting



Figur 13 – Stresstest ICAAP: Framskriving av ren kjernekapitaldekning under ulike scenarier

GJENOPPRETTINGSPLAN

EU sitt krisehåndteringsdirektiv (BRRD) omfatter krav om at bankene skal utarbeide såkalte gjenopprettingsplaner for å håndtere finansielt stressede situasjoner. Planene skal vedlikeholdes og oppdateres minst årlig, og planene skal behandles av styret.

I henhold til Krisehåndteringsdirektivet skal nasjonale myndigheter fastsette blant annet krav til innholdet i gjenopprettingsplaner, dato for første plan, og frekvens på oppdateringen for institusjoner som kan utarbeide

dette i henhold til bestemmelsene om såkalte forenklede forpliktelser.

EUs krisehåndteringsdirektiv (direktiv 2014/59/EU, heretter BRRD) og innskuddsgarantidirektiv (direktiv 2014/49/EU) trer i kraft 1. januar 2019.

FORMÅL OG KRAV TIL INNHOLD

Et viktig formål med direktivet er å begrense kostnadene for skattebetalerne som følge av krise i et foretak, og unngå at krise i et systemviktig foretak truer finansiell stabilitet. Direktivet legger vekt på at aksjonærer og kreditorer må bære sin andel av

kostnadene når et foretak er i krise. Innskudd som dekkes av innskuddsgarantiordninger skal normalt skjermes fra tap. Enkelte andre typer forpliktelser er unntatt fra "bail-in" (nedskrives eller konverteres til egenkapital).

EBA har publisert en teknisk standard med detaljerte minimumskrav til recovery-planer. Denne standarden gir et felles rammeverk for utforming, innhold og testing av finansinstitusjonenes planer for gjenoppretting under alvorlige kriser:

- Oppsummering
- Informasjon om styringsstruktur for planen
- Strategisk analyse
- Kommunikasjonsplan
- Analyse av forbedringstiltak for gjenoppretting

Det følger av standarden at gjenopprettingsplanen skal bygges opp omkring og struktureres etter disse fem hovedelementene.

HOVEDPUNKTER I GJENOPPRETTINGSPLANEN

Gjennomretingsplanen til SpareBank 1 Nord-Norge er et omfattende dokument, der hovedvekten er på strategisk analyse, beredskapstiltak og scenarier.

Indikatorer og triggernivåer

Banken har benyttet standardoppsettet fra EBA (krav til type indikatorer), og anvender følgende nivåer for overvåking og håndtering av triggere og triggernivåer:

Sone	Fargeindikator	Handlinger
Going concern		• Business as usual
Early Warning		• "Early warning" • Situasjonen rapporteres og diskuteres innenfor ordinære ledelsesmekanismer og styringsstrukturer • Beredskapstiltak fra "business as usual"-lista
Gjenoppretting		• Gjenopprettingsteam (kriseteam/beredskapsteam) settes • Skaffe seg oversikt over situasjonen; frembringe informasjons- og beslutningsgrunnlag • Relevante og hensiktsmessige planer og tiltak fra gjenopprettings-planen iverksettes
Resolution		• Antatt resolution-fase. Myndighetene varsles og krisehåndteringsmyndigheten antas å overta styringen av situasjonen

Figur 14 – Nivåer for overvåking og håndtering av triggere og triggernivåer

Prosess i banken for iverksettelse av gjenopprettingstiltak

Finanssjef i samråd med avdeling for risikostyring er ansvarlig for:

- Identifisering av en potensiell krise
- Kategorisering av risikonivå
- Situasjonsrapportering til CEO, CFO, CRO og/eller styringsforum for risiko- og kapitalstyring

Styringsforum for risiko- og kapitalstyring er ansvarlig for situasjonsrapportering til krisestaben i henhold til krise- og kontinuitetsplanen.



Figur 15 - Rapporteringsstruktur i gjenopprettingsplanen fordelt på risikonivå

Relevante tiltak besluttet iverksatt i henhold til risikonivå. Konsernsjef har ansvaret for beslutning og implementering av tiltak.

Indikatorer i gjenopprettingsplanen

Følgende indikatorer er valgt og vil bli fulgt opp av avdeling for risikostyring. Resultater vil bli rapportert løpende til administrasjonen og tatt med kvartalsvis i risikorapporten til styret.

- Ren kjernekapitaldekning
- Kjernekapitaldekning
- Totalkapitaldekning
- Uvektet kjernekapitalandel
- LCR
- NSFR
- Fundingkost
- RoE
- Signifikante operasjonelle tap
- Vekst i andel misligholdte lån
- Avsetningsgrad

- Rating
- Variasjon i aksjepris
- Variasjon i BNP
- CDS Stater

Indikatorene sees opp mot triggernivåene ved hver rapportering og rapporteres til konsernledelsen og styret i den kvartalsvise risikorapporteringen.

Ettersom hver krise er unik vil ikke indikatorene automatisk aktivere beredskapstiltak og bør derfor ikke oppfattes som terskelverdier som vil iverksette et sett predefinerte reaksjoner. De bør oppfattes som et tidspunkt hvor beredskapstiltakene blir funnet frem, revurdert og gjennomgått sett mot hvordan en mulig implementering ville sett ut. Indikatorer er derfor en naturlig del av eskaleringsprosessen frem mot en eventuell gjenopprettingsplan.

Scenarier

Gjenopprettingsplanene skal ikke identifisere faktorer som kan utløse en ny finanskriser, men evaluere institusjonenes evne til å reagere på et bredt spekter av sjokkhendelser. Stress-scenariene er tilpasset bankens størrelse og kompleksitet. Scenariene dekker både hendelser som oppstår brått og kriser som utvikler seg mer langsomt og gradvis. Scenariene gir en vurdering av hendelsens konsekvens for bankens kapital, likviditet, risikoprofil, lønnsomhet, driftssituasjon, og omdømme.

SpareBank 1 Nord-Norge benytter følgende hovedscenarier:

- Konsentrasjonsrisiko
 - Uforutsett, stort utlånstap på en enkeltkunde, på flere store kunder eller i en bransje konsernet er eksponert mot
- Systemkrise
 - Store tap, både plutselig og over tid, som følge av nasjonale eller internasjonale økonomiske hendelser
- Finanskriser
 - Internasjonale hendelser

Beredskapstiltak

Beredskapstiltakene består av tre deler:

- Plan for risikoreducerende tiltak
- Plan for kapitalinnsprøytning og likviditet
- Plan for kommunikasjon

Tiltakene har forskjellig alvorlighetsgrad og attraktivitet avhengig av scenariotype. De iverksettes på forskjellige tidspunkt fra «going concern» til gjenoppretting, avhengig av type krise.

Den strategiske analysen konkluderer med at planen er gjeldende for morbanken og konsernet. Samtlige vesentlige støttefunksjoner er lokalisert i morbanken. Det belyses allikevel at SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Boligkreditt er kritiske foretak for konsernet, men at det er lite hensiktsmessig at det planlegges for disse selskapene i SpareBank 1 Nord-Norge sin plan da disse selskapene er felleseide selskap i SpareBank 1-alliansen. Gjenopprettingsplanen i SpareBank 1 Nord-Norge suppleres med egne analyser utarbeidet i felleskap med øvrige alliansebanker av SpareBank 1 Gruppen, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt.

Den overordnede hensikten med prosessen som fører til bankens gjenopprettingsplan er å være i stand til å fatte hensiktsmessige beslutninger og gjennomføre tiltak for å forhindre at banken blir alvorlig rammet ved en finansiell krise. Planverket supplerer det allerede eksisterende krise- og kontinuitetsplanverket i banken og på alliansenivå. Avdeling for risikostyring er hovedansvarlig for utarbeidelse av gjenopprettingsplanen i SpareBank 1 Nord-Norge, og konsernsjefen sammen med styret har ansvaret for å godkjenne den.

Planen skal til enhver tid være oppdatert i henhold til gjeldene operasjonelle og strategiske forhold. I tillegg reviderer avdeling for risikostyring planen årlig.

5 KREDITTRISIKO

Kredittrisiko er definert som risikoen for tap som følge av kunde og motpart sin manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser. I et låneforhold består kredittrisikoen i at låntaker ikke oppfyller låneavtalen.

Kredittrisiko omfatter også konsentrasjonsrisiko og restrisiko. Konsentrasjonsrisiko er risiko som oppstår ved høy samlet eksponering på en enkelt motpart eller utsteder av sikkerhet. Konsentrasjonsrisikoen kan også være knyttet til motparter med virksomhet innen samme bransje eller geografisk område. Restrisiko er risikoen for at sikkerheter det tas hensyn til ved fastsettelse av kapitalkrav for kredittrisiko, er mindre effektive enn forventet. Motpartsrisiko, som oppstår blant annet gjennom derivathandel, behandles også under kredittrisiko.

Et overordnet prinsipp for risikoprofilen er at konsernet skal opprettholde en moderat kredittrisikoprofil, der ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad. Kredittrisiko i SpareBank 1 Nord-Norge er i hovedsak knyttet til ordinære utlånsporteføljer i personmarkedet og bedriftsmarkedet i morbank, eierandeler og forretningsmessige aktiviteter i datter- og tilknyttede selskaper, samt likviditetsporteføljen (se også kapittel om markedsrisiko).

5.1 STYRING OG KONTROLL AV KREDITTRISIKO

Styring av kredittrisiko forstås som styring av de prosesser som har som formål å sikre at banken realiserer målsettinger om risikojustert avkastning ved å holde risikoeksponeringen innenfor vedtatte grenser. SpareBank 1 Nord-Norge skal være blant de ledende aktørene i Norge innenfor styring av kredittrisiko.

Styring av kredittrisiko i konsernet skal gjennomføres i tråd med kravene og anbefalingene i (ikke uttømmende):

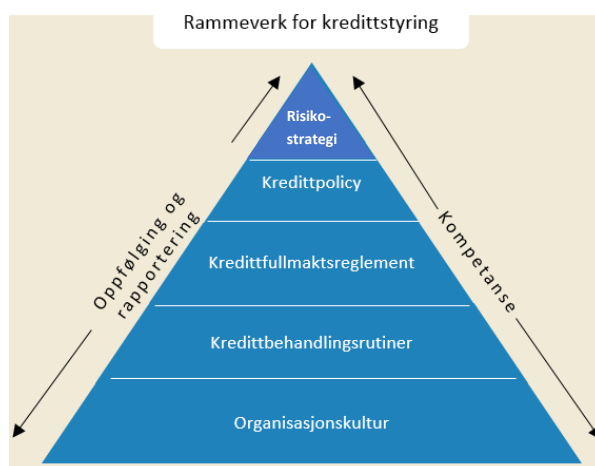
- Kapitalkravsforskriften
- Boliglånsforskriften
- Finanstilsynets metodikk for risikobasert tilsyn
- CRR/CRD IV-forskriften

- Rammeverk for styring og kontroll (COSO og COBIT)

Styring av kredittrisiko gjennomføres ved å sikre:

- Et hensiktsmessig miljø for styring av kredittrisiko
- En hensiktsmessig kredittprosess
- En hensiktsmessig prosess for kredittadministrasjon, måling og overvåking av risiko
- En hensiktsmessig kontroll av prosessene for styring av kredittrisiko

Styret i SpareBank 1 Nord-Norge har fastsatt overordnede kredittstrategiske føringer og rammer for styring og kontroll av kredittrisiko. Kredittrisikoen styres gjennom konsernets risikostrategi, kredittpolicy, bevilgningsreglement, policy for porteføljestyling og kredittbehandlingsrutiner.



Figur 16 - Konsernets rammeverk for styring av kredittrisiko

Risikostrategi

Konsernets risikostrategi angir overordnede prinsipper for kredittgivning og -oppfølging. Ønsket risikoprofil defineres gjennom overordnede kredittstrategiske rammer knyttet til portefølje, delportefølje og enkeltkunder. Dette danner grunnlaget for rapportering og oppfølging av den løpende risikoeksponeringen.

Dokumentet fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig. Ved eventuelle avvik fra de kredittstrategiske rammene, besluttet dette i styret.

Status på de kredittstrategiske rammene rapporteres kvartalsvis til styret av avdeling for risikostyring.

Kredittpolicy

Kredittpolicyen operasjonaliserer risikostrategien, beskriver ansvars- og rollefordeling, og fastsetter mer detaljerte kriterier for kredittvirksomheten. Policyen beskriver hva som er akseptabelt innenfor gitte områder i kredittvurderingen. Hensikten er å sikre at banken opptre ensartet og i tråd med eksterne rammebetingelser og internt fastsatt risikonivå. Dokumentet fastsettes av konsernsjefen, og fremlegges styret. Dokumentet revideres ved behov, minimum årlig.

Bevilgningsreglementet

Bevilgningsreglementet definerer prinsipper og kriterier for delegering av beslutningsmyndighet fra styret og fastsetter beslutningsstrukturen. Styret delegerer innenfor visse rammer fullmakt til konsernsjef for det operasjonelle ansvaret for beslutninger i låne- og kredittsaker. Konsernsjef kan innenfor sine fullmakter delegere videre fullmakter. Kredittfullmaktene differensieres etter volum og risiko. Bevilgningsreglementet fastsettes av styret, og gjennomgås minimum årlig.

Policy for porteføljestyling

Policy for porteføljestyling fastsetter prinsippene for porteføljestyling. Dokumentet definerer ansvar, arbeids- og rollefordeling i rapportering, overvåking og styring av kredittporteføljen, herunder utarbeidelse og iverksettelse av tiltak for å styre risikoen til et akseptabelt nivå. Dokumentet godkjennes av styret.

Kredittbehandlingsrutiner

Kredittbehandlingsrutinene regulerer ulike forhold knyttet til løpende kredittgivning og engasjementsoppfølging. Reglement for kredittinnvilgelse, rutiner for oppfølging av misligholdte engasjementer, vurdering av nedskrivningsbehov, utvidet kvartalsvis gjennomgang av vesentlige engasjement, utvidet årlig engasjementsoppfølging av store kunder og enkeltkunder er noen eksempler på rutiner som skal sikre bankdrift i henhold til vedtatte strategier. Dokumentene utarbeides og revideres løpende av

fagavdeling Kreditt i samråd med forretningsenhetene, og vedtas av konserndirektør.

Sentralt i konsernets styring av kreditt risiko er løpende overvåking og oppfølging av engasjementer og kredittporteføljene. Som nevnt i kapittel 4.5 er konsernets early-warning-system og porteføljestylingssystemet sentrale verktøy i porteføljestylingen. Porteføljestylingssystemet inneholder informasjon om enkeltkunder og porteføljer, og gir en effektiv oppfølging av risikoprofilen. Enkeltengasjement, og derigjennom hele porteføljen, scores månedlig med utgangspunkt i objektive data. Tidlig identifisering av fremtidige høyrisikoengasjementer er spesielt viktig. Identifisering og oppfølging av misligholdte og tapsutsatte engasjement behandles nærmere i kapittel 5.3.

ANSVAR OG ROLLER I STYRING AV KREDITTRISIKO

Styret i SpareBank 1 Nord-Norge har definert ansvar og roller i styringen av kreditt risiko gjennom de styrende dokumentene på området.

Styret fastsetter konsernets langsiktige rammer for risikoprofil, og overordnende rammer for kredittvirksomheten. Videre påser styret at risikostrategien implementeres og at bestemmelsene og rammene i styringsdokumentene etterleves.

Konsernsjef har ansvar for å implementere styrevedtatte rammer og retningslinjer innen kreditt risiko, og sørger for at det utvikles systemer for overvåking, rapportering og oppfølging av kreditt risiko på engasjements- og porteføljnivå.

Forretningsenhetene har ansvar for å drive kredittvirksomheten innfor de rammer som er nedfelt i styringsdokumentene, og sørger for overvåking og oppfølging av risiko i egen portefølje. Forretningsenhetene har ansvaret for å iverksette tiltak for å begrense bankens risiko når det er påkrevet.

Fagavdelingen Kreditt har ansvar for å utarbeide forslag til styringsdokumenter og endring i disse i samarbeid med avdeling for risikostyring. Kredittavdelingen skal bidra til gode kredittprosesser i forretningsenhetene, og overtar ansvaret for misligholdte- og tapsutsatte

kunder etter gitte kriterier. Avdelingen bidrar til gjennomføring av tiltak ved avvik fra de kredittstrategiske rammene. Videre har avdelingen ansvar for den kvalitative valideringen av IRB-systemet.

Avdeling for risikostyring utfører uavhengig kontroll av risikostyringsprosessene. Dette innebærer å overvåke og bidra til at konsernet etablerer et rammeverk for styring av kredittrisiko som tilfredsstiller regulatoriske krav, behovet for robuste interne styringsprinsipper og -rammer. Videre skal avdelingen kontrollere at konsernets risikovilje ligger innenfor risikoevnen, samt rapportere til styret ved avvik fra de kredittstrategiske rammene. Avdelingen vurderer om konsernets forslag til kvartalsvis tapsoppgjør er i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, og konsernets interne retningslinjer.

Internrevisjonen utfører uavhengige kontroller av utlånsvirksomheten og rapporterer resultater og eventuelle avvik direkte til forretningsenhetene, avdeling for risikostyring, compliance, konsernledelsen og styret.

RAPPORTERING AV KREDITTRISIKO

Status og utvikling på kredittporteføljen og kredittstrategiske mål og -rammer rapporteres til konsernledelsen og styret. Periodisk rapportering til styret er konsernsjefens ansvar, og skal sikre at vedtatte prinsipper for porteføljestyring følges opp tilfredsstillende, sikre riktig beslutningsgrunnlag og utløse egnede handlinger.

Fagavdeling Kreditt utarbeider rapporter med periodisk oppsummering av ulike aktiviteter og tiltak. Utvidet årlig gjennomgang av store kunder, og fornying av kreditter resulterer i egne årlige rapporter. I tillegg utarbeides egne kvartalsvise rapporter på:

- Overvåkingen av høyrisikokunder
- Watchlister
- Oppfølging av covenants
- Utvidet gjennomgang av vesentlige engasjement
- Tapsrapport

Kvartalsvis risikoapporport som utarbeides av avdeling for risikostyring inneholder informasjon om kredittporteføljens egenskaper og utvikling.

Eksponeringer fordelt på ulike dimensjoner, vekst, migrering i porteføljen, utvikling innen konsentrasjonsrisiko og utvikling i de ulike parameterne i A-IRB-modellene er områder som behandles i rapporten. I tillegg foretas det en vurdering av status og utvikling innen de kredittstrategiske rammene.

Som nevnt i kapittel 4.6 gjennomfører avdeling for risikostyring risiko- og kapitalvurderingsprosessen (ICAAP) for konsernet. I denne prosessen vurderes også risikotoleranse, risikostyring og kapitalbehov spesifikt for kredittrisikoområdet. Resultatene fra prosessen rapporteres til styret.

Det gjennomføres løpende validering av kredittmodellene. Valideringsprosessen resulterer i en årlig valideringsrapport som vedtas av styret. For detaljert beskrivelse av konsernets valideringsprosess vises det til kapittel 5.4 om IRB-metoden.

Utover nevnte faste rapporteringer har fagavdeling Kreditt og avdeling for risikostyring ansvaret for rapportering ved behov eller ved spesielle hendelser innen kredittområdet.

SIKKERHETER OG ANDRE RISIKOREDUSERENDE TILTAK

Konsernet benytter sikkerheter for å redusere kredittrisikoen. De vanligste formene for sikkerheter i personmarkedet er fast eiendom som bolig og fritidseiendom. Sikkerheter i andre objekter enn fast eiendom er begrenset på personmarkedet. I bedriftsmarkedet er næringseiendom, skip og fartøy vanlige sikkerheter. I tillegg er pant i bankinnskudd, driftstilbehør, varelager, fordringer og ulike konsesjoner vanlig.

Verdifastsettelse av sikkerhetsobjektene baserer seg på prinsippene om at omsetningsverdien skal vurderes konservativt og i størst mulig grad basere seg på objektive verdivurderingskriterier. Kilden som benyttes for å fastsette omsetningsverdi kan være (ikke uttømmende) bokført verdi, intern vurdering basert på fastsatte kriterier, ekstern meglers verdivurdering, takst eller salgssum. Omsetningsverdien er bankens vurdering av objektets markedsverdi, forutsatt frivillig salg på måletidspunktet. Realisasjonsverdien er

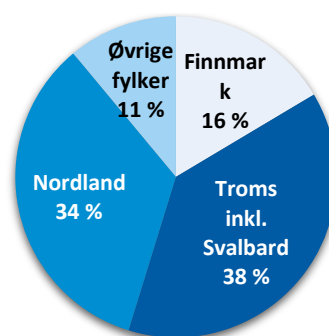
omsetningsverdien redusert til en verdi som skal gjenspeile objektets verdi ved realisasjon i kraftig lavkonjunktur. Reduksjonsfaktorene som benyttes for å redusere omsetningsverdien til realisasjonsverdi gir et anslag på mulig verdifall for et objekt, og avhenger av objekttype og betegnelse. Verdifallet tar høyde for kraftig lavkonjunktur, samt markedets kunnskap om at omsetningen skjer som følge av mislighold/konkurs. Konsernet har retningslinjer for frekvens på oppdatering av omsetningsverdi på de ulike sikkerhetsobjektene.

I tillegg til sikkerhet i objekter kan banken i enkelte tilfeller ha vilkår om negativ pantsettelse i avtalen overfor kunden. Negativ pant begrenser kundens adgang til å pantsette sine eiendeler til andre långivere.

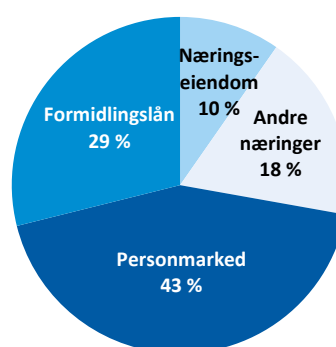
Kausjoner i form av selvskyldnerkausjon, enkel kausjon eller andre former for kausjoner benyttes også for å redusere kredittrisiko. En kausjon er en avtale mellom långiver og kausjonist om at kausjonisten stiller seg ansvarlig for et lån, helt eller delvis, ved siden av låntaker. Garantistiller kan være bedrifter, privatpersoner, banker og i enkelte tilfeller det offentlige. Kausjonens omsetningsverdi fastsettes ut i fra kausjonistens evne til å betjene kausjonsansvaret, samt kausjonistens kredittverdighet. Der hvor bedrifter er kausjonist, påvirkes omsetningsverdi av kausjonistens kredittverdighet, samt kausjonistens finansielle situasjon basert på regnskapsinformasjon.

5.2 KREDITTEKSPONERINGER

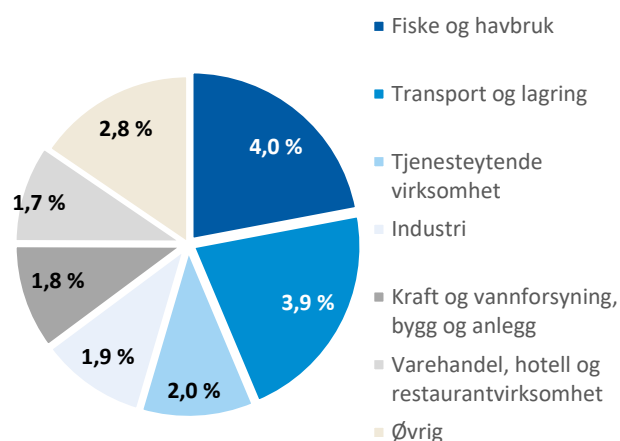
Konsernets primære geografiske markedsområde er knyttet til konsernets visjon «For Nord-Norge», og består av fylkene Finnmark, Troms og Nordland. Figur 17 viser konsernets utlån, ekskludert formidlingslån, fordelt på fylke. Per 31.12.2017 har konsernet størst eksponering i Troms fylke og Svalbard, med et brutto utlån på 28,7 mrd. kroner. Slik det fremgår av figur 18 og 19 har konsernet en høy andel av kunder i privatmarkedet og en veldiversifisert næringsportefølje.



Figur 17 - Brutto utlån fordelt på geografisk område

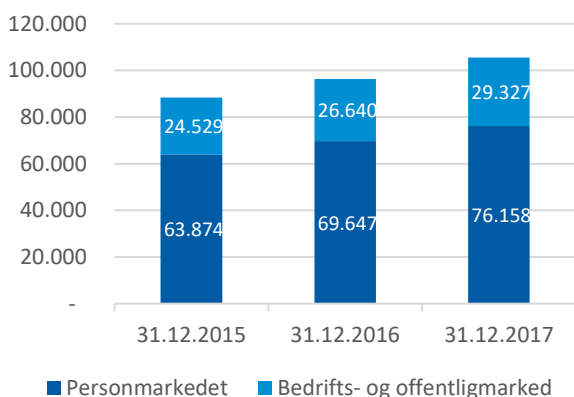


Figur 18 - Utlånsporteføljenes segmentfordeling inkludert formidlingslån

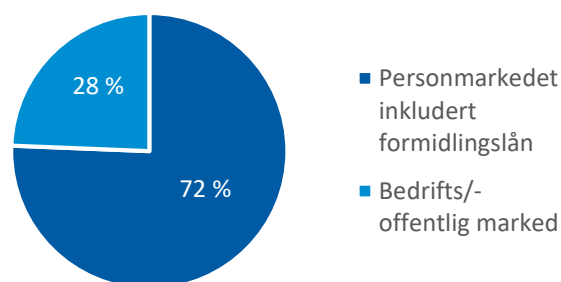


Figur 19 - Utlån til andre næringer som andel av konsernets brutto utlån

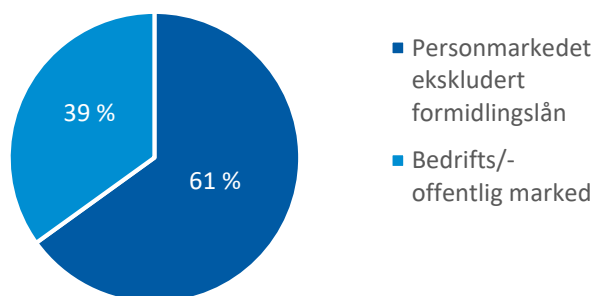
Videre viser figur 20 volumutviklingen for brutto utlån i konsernet. Tallene inkluderer lån etablert i SpareBank 1 Nord-Norge som senere er overført til SpareBank 1 Boligkreditt. Konsernets brutto utlån til kunder utgjør 105 mrd. kroner pr 31.12.17, tilsvarende en årsvekst på 9,6 %. Utlånene fordeler seg med 72 prosent innen personmarkedet og 28 prosent innen bedriftsmarkedet og offentlig sektor, illustrert i figur 21, og veksten fordeler seg med 9,3 prosent i personmarkedet og 10,1 prosent i bedriftsmarkedet og offentlig sektor. Veksttakten innenfor bedriftsmarkedet er tiltakende, noe som forklares av konsernets satsing på små og mellomstore bedrifter (SMB). For konsernets utlån ekskludert formidlingslån, figur 22, er andelen utlån til bedriftsmarkedet og offentlig markedet økt med ca. ett prosentpoeng i perioden og var ved utgangen av 2017 på 39 prosent.



Figur 20 - Utlånsvekst i personmarkedet og bedrifts- og offentligmarkedet



Figur 21 – Andel utlånsvolum per segment inkl. formidlingslån



Figur 22 - Andel utlånsvolum per segment ekskludert formidlingslån

5.3 MISLIGHOLD OG NEDSKRIVNINGER

Konsernet har egne rutiner for å identifisere og følge opp høyrisikokunder gjennom watch-lister og early-warning-systemer. Rutinene skal bidra til å avdekke og håndtere risiko, sikre et system for iverksettelse av tidlig tiltak opp mot kunden, og minimere konsernets tap.

MISLIGHOLD

Et engasjement anses som mislighet dersom ett av de følgende kriteriene er oppfylt:

- Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr 1000, eller:
- Når banken holder det for usannsynlig at kunden vil overholde sine betalingsforpliktelser som følge av:
 - Vesentlige finansielle problemer hos debitor
 - Betalingsmislighold eller andre kontraktsbrudd
 - Kunden er gitt nye vilkår (spesielle innrømmelser) som følge av finansielle problemer
 - Sannsynlighet for gjeldsforhandling eller konkurs større enn 50 prosent
 - At det av andre grunner anses som sannsynlig at kunden ikke vil overholde sine forpliktelser.

SpareBank 1 Nord-Norge har egne rutiner for oppfølging av misligholdte engasjementer på personmarkedet og på bedriftsmarkedet. Rutinene beskriver hva som skal foretas i ulike faser av misligholdarbeidet, og hvem som er ansvarlig for de ulike delprosessene.

RESTRUKTURERTE ENGASJEMENT

Et engasjement ansees å være restrukturert dersom en prosess medfører endring av opprinnelig kredittavtale til gunst for kunden, og/eller med bedre betingelser enn andre kunder med tilsvarende risikoprofil ville fått, og endringen ikke ville ha blitt innvilget hvis kunden ikke var i finansielle problemer.

Typiske kjennetegn er vesentlige betalingslettelser i form av endringer i rentebetingelse og/eller avdragslettelser, konvertering av gjeld til andre finansielle instrumenter, og gjeldsettergivelse.

NEDSKRIVNINGER

Et utlån eller en gruppe av utlån har verdifall dersom det foreligger objektive bevis på at det har inntruffet en tapshendelse som reduserer utlånets estimerte fremtidige kontantstrømmer. Dersom objektive bevis for verdifall finnes, beregnes tap på utlån som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med effektiv rente. Den effektive renten som benyttes for diskontering, justeres ikke som følge av endring i utlånets kredittrisiko og lånebetingelser. Nedskrivning foretas ved estimere forventede kontantstrømmer tilknyttet utlånet, og verdifallet resultatføres som tap. Renteinntekter resultatføres etter effektiv rentemetode.

Utlån som ikke har vært gjenstand for individuelle vurderinger, vurderes samlet i grupper. Utlån som er vurdert individuelt, men der det ikke er objektive bevis på verdifall, blir også vurdert i grupper. Gruppene er definert som utlån med like risiko- og verdiegenskaper. Nye ECL-regler i henhold til IFRS 9 som trer i kraft 1.januar 2018, vil beskrives i pilar 3-rapporten for 2018.

Verdiendringer på engasjementer med verdifall, individuelle nedskrivninger, er delt inn i følgende typer:

- Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 01.01.
- Konstaterte tap i perioden på utlån og garantier hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger.
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger
- Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger
- Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er foretatt individuelle nedskrivninger.
- Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier til kunder per 31.12.

Når det er overveiende sannsynlig at tap er endelig, klassifiseres tapene som konstaterte tap. Konstaterte tap som er dekket av tidligere foretatte individuelle tapsavsetninger føres mot avsetningene. Konstaterte tap uten dekning i tapsavsetningene, samt over- eller underdekning sett mot tidligere tapsavsetninger resultatføres.

Verdiendringen, eller tap, er delt inn i følgende typer:

- Periodens endring i individuelle nedskrivninger
- Periodens endring i gruppenedskrivninger og endringer i langtidsovervåkning
- Konstaterte tap som det tidligere er avsatt individuelle nedskrivninger for
- Konstaterte tap som det tidligere ikke er avsatt individuelle nedskrivninger for
- Inngang på tidligere nedskrevet utlån, garantier mv.
- Øvrige tap

Utlån til privatpersoner gjennomgås når de er misligholdt mer enn 55 dager eller dersom det er indikasjoner på, eller det foreligger faktiske tapshendelser.

Banken gjennomgår hele bedriftsmarkedsporteføljen årlig. Store engasjementer, eller engasjementer med en spesiell risikoprofil, gjennomgås hyppigere, med kvartalsvis eller månedlig gjennomgang. For

engasjementer som er spesielt risikoutsatt utarbeides en handlingsplan som følges opp løpende. Vurderingen er obligatorisk og skjer på engasjement med følgende kjennetegn:

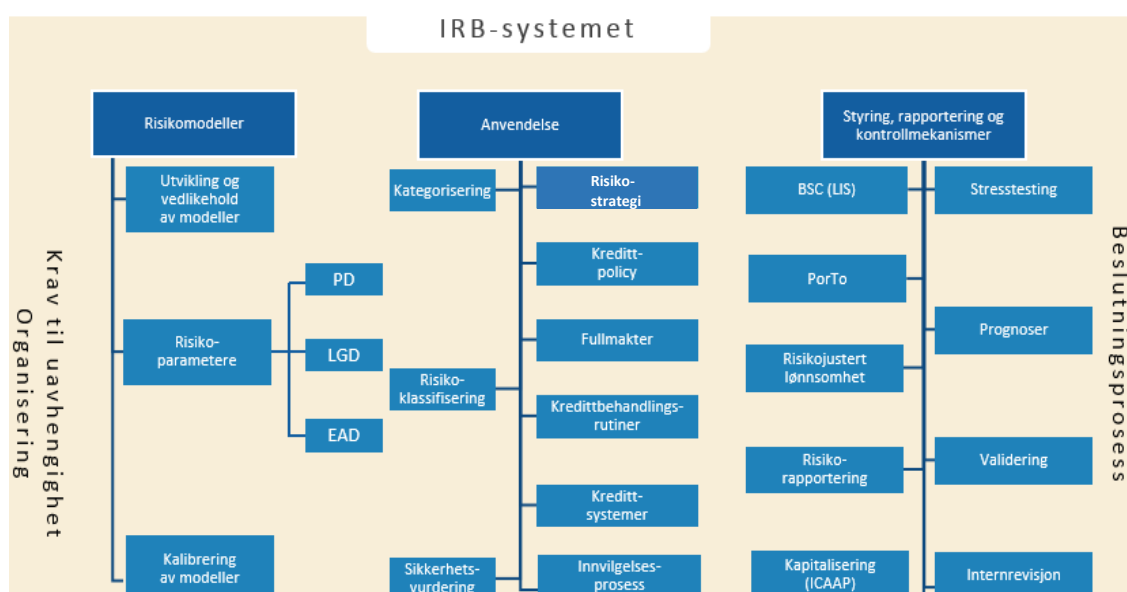
- Større engasjement
- Engasjement med høy risiko
- Negativ migrasjon i risikoklasse
- Engasjement under særlig oppfølging (watch - liste, forbearance)

Gjennomgang av engasjementene danner grunnlag for å vurdere om kunden ansees for å være tapsutsatt.

5.4 IRB-METODEN

IRB-systemet omfatter de modeller, organisering, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer, rammeverk, interne retningslinjer og rutiner som er knyttet til klassifisering og kvantifisering av kredittrisiko. Målet med IRB-systemet er å sikre tilfredsstillende etterlevelse av kapitaldekningskravene. IRB-systemet berører dermed flere sentrale områder i konsernet, illustrert i figur 23.

Bruk av IRB-systemet betinger kvalitet, involvering, etterlevelse og transparens i hele verdikjeden. Dette innebærer robuste kvantitative metoder for måling av risiko, kvalitet i de administrative prosessene som frembringer data til de kvantitative metodene, og krav



Figur 23 - Prinsippskisse for konsernets IRB-system

til at organisasjonen integrer og benytter dataene i risikostyring på alle relevante nivå.

MODELLUTVIKLING, -KONTROLL OG –ENDRINGER

SpareBank 1 Nord-Norge fikk i januar 2007 tillatelse til å benytte IRB-modeller for kredittrisiko. I februar 2015 fikk banken i tillegg godkjenning for å benytte avansert IRB-metode for foretaksporteføljen. Modellene er utviklet i SpareBank 1-alliansen, med alliansens felles Kompetansesenter for kredittmodeller (KFK) som førende for modellutvikling og design.

SpareBank 1 Nord-Norge, ved styret, har et selvstendig ansvar for å sikre at IRB-systemet brukes og etterleves i henhold til gjeldende regelverk og vilkårene i IRB-tillatelsen. For å sikre at modellene er tilstrekkelig presise, samt at de anvendes som forutsatt, kontrolleres og valideres risikostyringssystemet løpende av konsernets avdeling for risikostyring. Den operative kredittkontrollen av kunder og engasjementer utføres av kredittavdelingen. Alle modellendringer vedtas av konsernets styre og implementeres av avdeling for risikostyring. Konsernets valideringsprosess beskrives i neste avsnitt.

Internrevisor, på oppdrag fra styret, reviderer IRB-systemet og bruken av det regelmessig og minimum årlig. Revisjonen inkluderer også en vurdering av bankens anvendelse av IRB-systemet og etterlevelse av kapitalkravsforskriften. Anvendelseskravet, gitt av kapitalforskriften § 3-2, som spesifiserer at konsernet skal benytte alle elementer i IRB-systemet ved overvåking, risikokontroll og kapitalallokering, samt innvilgelse og oppfølging av enkeltengasjement vurderes. Videre vurderes gjeldende krav til stresstesting og validering. Formålet er å gi styret og ledelsen en uavhengig og nøytral vurdering av IRB-systemet. I tillegg gir internrevisjonen innspill til forbedringer knyttet til IRB-systemet.

KREDITTMODELLER

SpareBank 1 Nord-Norge benytter egenutviklede modeller for å estimere misligholdssannsynlighet (PD), eksponering ved mislighold (EAD), tapsgrad ved mislighold (LGD), forventet tap (EL) og risikojustert kapital (UL). Kredittmodellene benyttes for

risikoklassifisering, porteføljestyling og beregning av kapitalbehov. Risikoklassifiseringssystemet beregner kredittrisiko i låneporteføljen på enkeltkontonivå, og systemet er hovedsaklig basert på komponentene i figur under.

Misligholdssannsynlighet	Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12-måneders periode beregnet ut fra et langsiktig utfall
Eksponering ved mislighold	En beregnet størrelse som angir konsernets eksponering mot kunden ved mislighold
Tapsgrad ved mislighold	En beregnet størrelse på hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser
Forventet tap	Beløpet man statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12-måneders periode
Risikoklasse	Kunden får tildelt en risikoklasse basert på sannsynligheten for mislighold
Risikojustert kapital	En størrelse som beskriver hvor mye kapital konsernet må sette av som buffer for fremtidige uventede tap
Risikoprising	SpareBank 1 Nord-Norge er opptatt av å prise risiko riktig, og har en prismodell som beregner pris ut fra risikoen i engasjementet

Figur 24 - Hovedkomponenter i risikoklassifiseringssystemet

MISLIGHOLDSSANNSYNLIGHET – PD (PROBABILITY OF DEFAULT)

Misligholdssannsynlighet, PD er sannsynligheten for at en kunde misligholder sine forpliktelser i løpet av en 12 måneders periode. Et engasjement anses som misligholdt dersom ett av kriteriene for mislighold, beskrevet i kapittel 5.3, er oppfylt. Engasjementene klassifiseres i risikoklasser ut fra misligholdssannsynligheten.

Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av historiske dataserier for finansielle nøkkeltall, samt ikke-finansielle variabler, som atferd og alder. Engasjementene klassifiseres deretter i risikoklasser utfra anslått misligholdssannsynlighet, hvor risikoklassene A-I er forbeholdt friske kunder, og risikoklasse J/K er for kunder med misligholdte eller nedskrevne engasjement. PD-nivået for de ulike risikoklassene er presentert i tabell 2 nedenfor.

PD-modellene til SpareBank 1 er kalibrert inn mot langsiktig utfall, med et samlet misligholdsnivå som skal reflektere misligholdet over en idealisert syklus med både normale år og kriseår. Den regulatoriske PD-modellen er kalibrert mot et noe høyere langsiktig nivå for misligholdsrate enn konsernets egen vurdering av langsiktig utfall. Videre har Finanstilsynet lagt føringer for laveste nivå for regulatorisk misligholdssannsynlighet, der boliglånskunder har minste PD på 0,20 %. Dette medfører at det i regulatorisk rapportering ikke fremkommer noen kunder i risikoklasse A.

Tabell 2 – PD-nivå for risikoklasser

Risikoklasse	Nedre grense	Øvre grense	Ratingskala S&P	Ratingskala Moody's
A	< 0,00 %	0,10 %]	AAA - A-	Aaa – A3
B	< 0,10 %	0,25 %]	BBB+ - BBB	Baa1 – Baa2
C	< 0,25 %	0,50 %]	BBB-	Baa3
D	< 0,50 %	0,75 %]	BB+	Ba1
E	< 0,75 %	1,25 %]	BB	Ba2
F	< 1,25 %	2,50 %]	BB-	Ba3
G	< 2,5 %	5,00 %]	B+	B1
H	< 5,00 %	10,00 %]	B	B2
I	< 10,0 %	99,99 %	B- - CCC/C	B3 – Caa3/C
J	100 % - mislighold over 90 dager			
K	100 % - engasjement med tapsavsetning			

forutsettes at eksisterende ubenyttede rammer er fullt trukket opp ved mislighold. For kredittrammer i bedriftsmarkedssegmentet benyttes ulike konverteringsfaktorer, avhengig av risikoklasse. Kapitalkravsforskriften fastsetter en konverteringsfaktor på 50 prosent for alle garantier, med unntak av lånegarantier som er fastsatt til 100 prosent. Videre er det et krav om at KF-estimatene skal forutsi realisert konverteringsfaktor for kraftig lavkonjunktur.

EKSPONERING VED MISLIGHOLD – EAD (EXPOSURE AT DEFAULT)

Eksponering ved mislighold, EAD, defineres som eksponeringen banken har til en kunde ved et eventuelt fremtidig mislighold. Kredittkonverteringsfaktoren, KF, defineres som andelen av ubenyttet ramme som vil være trukket og utestående på det tidspunktet kunden går i mislighold. For personmarkedet benyttes en KF på 100 % for trekkrettigheter, hvilket betyr at det

TAPSGRAD VED MISLIGHOLD – LGD (LOSS GIVEN DEFAULT)

Tapsgrad ved mislighold, LGD, angir det forventede tapet som kan oppstå dersom kunden misligholder sine forpliktelser. LGD-modellen tar hensyn til blant annet realisasjonsverdien av de sikkerheter kunden har avgitt. Det potensielle tapet som modellen beregner er et anslag for potensielt tap i en kraftig lavkonjunktur.

LGD-beregninger for boliglån er regulert gjennom LGD-gulvet og Finanstilsynets referansem modell. Kapitalkravsforskriften stiller krav til at EAD-vektet gjennomsnittlig LGD for boliglånsporteføljen skal være minst 20 prosent. Videre har Finanstilsynet utviklet en

egen referansemodell for LGD. I henhold til rundskriv 8/2014 kalibreres bankens LGD-modeller slik at gjennomsnittlig LGD for bankens portefølje ikke er lavere enn gjennomsnitt LGD fra Finanstilsynets LGD-modell.

FORVENTET TAP – EL (EXPECTED LOSS)

Forventet tap, EL, er det beløpet banken statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneder periode. Forventet tap beregnes ved å multiplisere PD, EAD og LGD.

RISIKOJUSTERT KAPITAL – UL (UNEXPECTED LOSS)

Risikojustert kapital, og kalt uventet tap, angir tap utover det forventede tapet. Parameteren beskriver hvor mye kapital selskapet mener det virkelig trenger for å dekke den faktiske risikoen selskapet har påtatt seg. Risikojustert kapital beregnes med et konfidensnivå på 99,9 prosent.

VALIDERING

Konsernet har utviklet en prosess for løpende videreutvikling og etterprøving av IRB-systemet. Formålet med valideringsprosessen er å sikre at:

- IRB-systemet er tilpasset porteføljene det anvendes på
- Forutsetningene som IRB-systemet bygger på er rimelige
- IRB-systemet måler det som det er tiltenkt å måle
- IRB-systemet er godt integrert i organisasjonene, og at det utgjør en sentral

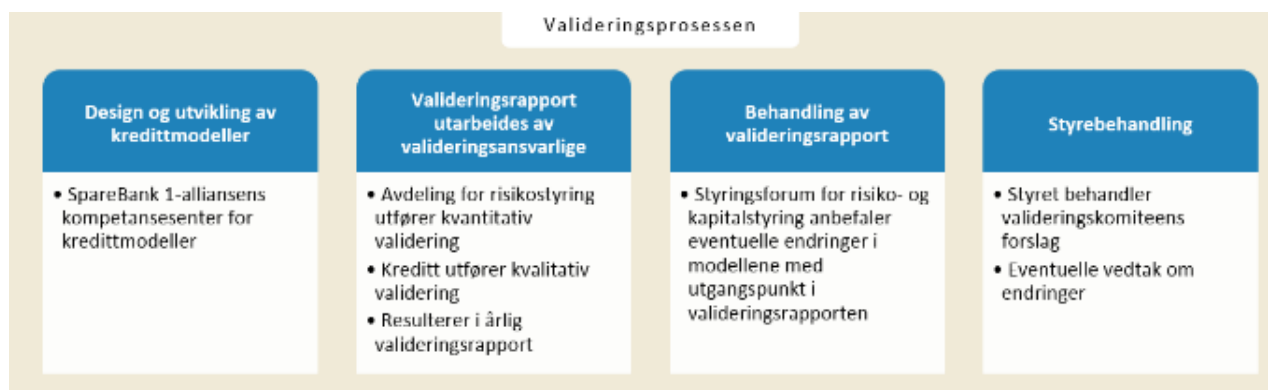
del av bankens risikostyring og beslutningstaking

- SpareBank 1 Nord-Norge etterlever forskrift om kapitalkrav

Valideringsprosessen består av to hovedområder: kvantitativ validering og kvalitativ validering. Førstnevnte benytter empiriske data, og omfatter alle valideringsaktiviteter tilknyttet beregning av statistiske parametere for kredittmodellene. Dette innebærer blant annet benchmarking, backtesting og evaluering av diskriminerende egenskaper, og skal sikre at benyttede estimer holder tilstrekkelig nivå og kvalitet. Den kvalitative valideringen har som mål å kontrollere og kvalitetssikre anvendelsen av IRB-systemet i organisasjonen. Kvalitativ validering undersøker blant annet om modellene anvendes i henhold til anvendelseskravene, om utarbeidet retningslinjer er adekvate, samt at etterlevelse av disse er tilfredsstillende.

Valideringsprosessen koordineres av konsernets avdeling for risikostyring. Resultatene fra valideringsprosessen oppsummeres årlig i en rapport til styret og danner grunnlaget for styrets vurdering av IRB-systemet. Figur 25 illustrerer valideringsprosessen i konsernet.

Bankene i SpareBank 1-alliansen benytter «data pools», der datagrunnlaget for valideringen består av data både på alliansenivå og lokalbanknivå. Dette datagrunnlaget benyttes som utgangspunkt i bankenes kvantitative validering av IRB-modellene. Den kvantitative valideringen gjennomføres av valideringsansvarlige i avdeling for risikostyring. Den kvalitative valideringen utføres parallelt av



Figur 25 - Konsernets prosess for validering av IRB-systemet

kredittavdelingen. Valideringsansvarlige utarbeider en kvantitativ og kvalitativ valideringsrapport som fremlegges styringsforum for risiko- og kapitalstyring. Nevnte forum, i samarbeid med valideringsansvarlige, anbefaler eventuelle endringer på bakgrunn av valideringsresultatene. Anbefalte endringer fra forumet behandles, og eventuelt vedtas, av styret.

KVALITATIV VALIDERING

I den kvalitative valideringen kontrolleres en rekke områder for å kvalitetssikre integreringen og anvendelsen av IRB-systemet. Områder for kvalitativ validering er som følger:

- Rammeverk, rutiner og dokumentasjon
- Organisering og organisasjonskultur
- Kompetanse
- Data, modeller og klassifisering
- Rapportering/lederbekreftelse
- Validering og stresstesting
- Oppfølging av forbedringsområder

Det foretas en gjennomgang for hvert område og hva banken gjør i daglig anvendelse, hvordan arbeidet er dokumentert og fulgt opp i praksis. Videre foretas det en vurdering av hvorvidt kvalitative krav er oppfylt, og hvilke eventuelle forbedringsområder det bør fokuseres på i det videre arbeidet.

Siste valideringsrapport viser at IRB-systemet er godt integrert i organisasjonen, og systemet danner grunnlaget for bankens risikovurderinger og risikostyring.

KVANTITATIV VALIDERING

I den kvantitative valideringen valideres modellene for PD, EAD, LGD og EL i henhold til kapitalkravsforskriften. For hver enkel modell foretas det en vurdering av datagrunnlaget, modellenes diskriminerende egenskaper, modellenes treffsikkerhet og stabiliteten i estimatene.

Det foretas en gjennomgang av datagrunnlaget for de ulike modellene for å vurdere om dataene valideringen bygger på er av tilfredsstillende kvalitet. Grunnlaget skal være representativ for SpareBank 1 Nord-Norges portefølje. Kravet om tilfredsstillende kvalitet innebærer at datagrunnlaget har en kvalitet som gjør

det mulig å sammenligne estimerte verdier med faktiske utfall.

I valideringen av modellenes diskriminerende egenskaper etterprøves modellenes evne til å skille mellom sterke og svake kunder over tid og over ulike segment. Rangeringsevnen til PD-modellen testes ved å analysere om faktisk mislighold blant kunder med lav misligholdssannsynlighet er lavere enn misligholdsnivået blant kunder med høyere misligholdssannsynlighet. For LGD-modellen foretas det analyser av modellens evne til å skille mellom kunder med høy og lav tapsgrad. Videre testes også EAD-modellens evne til å rangere kunder med høyest og lavest konverteringsfaktor. Modellen for personmarkedet benytter konverteringsfaktor 1, og rangerer derfor ikke på ulike kunder. Rangeringsevnen testes dermed kun for bedriftsmarkedets EAD-modell.

I valideringen av modellenes treffsikkerhet undersøkes om modellene er kalibrert på riktig nivå. Dette innebærer å vurdere om modellenes estimater samsvarer med faktiske utfall, innenfor ulike kategorier og totalt sett. Modellene skal bidra til økt kunnskap om det absolutte nivået på kredittrisiko, noe som er viktig for at modellene skal kunne brukes til å styre og kontrollere risikoen.

Valideringsrapporten for 2016-2017 viser at kvaliteten på datagrunnlaget til de ulike modellene er i henhold til kravene. Eventuelle usikkerheter i datagrunnlaget tas høyde for gjennom tilstrekkelige sikkerhetsmarginer. Modellenes rangeringsevne er overordnet vurdert som tilfredsstillende.

PD-modellene for både person- og bedriftsmarkedet har svært gode diskriminerende egenskaper. Modellene estimerer med gode marginer, i henhold til kravene. PD-modellene er kalibrert mot langsiktig utfall. Regulatorisk kalibrering av disse for begge kundesegmentene er noe høyere enn konsernets egne estimater for langsiktig utfall. For bedriftsmarkedets LGD-modell er rangeringsevnen utfordrende å vurdere som følge av manglende eller få realisasjoner i de beste LGD-klassene. EAD-modellen for bedriftsmarkedet er finmasket, og det er foretatt justeringer for å styrke

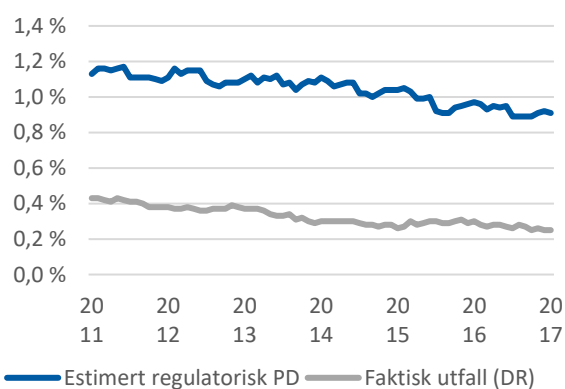
diskrimineringsevnen. I vurderingen av nivå på LGD-modell og EAD-modell er kravet om estimerer for alvorlig lavkonjunktur spesielt viktig. EAD-modellene for rammelån vurderes nivåmessig å oppfylle dette kravet. LGD-modellene vurderes overordnet å gi robuste resultater. I 2018 er det implementert justeringer i modellene som et resultat av funnene i valideringsprosessen.

Overordnede observasjoner av estimerer og utfall for nevnte modeller er presentert i følgende avsnitt.

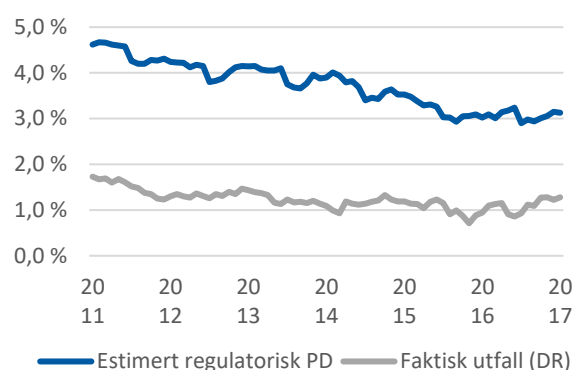
PD-MODELLER

Figur 26-28 viser estimert antallsvektet regulatorisk PD og observert mislighold (default rate, DR). For personmarkedet er nivået på estimert PD delvis styrt av Finanstilsynets krav som er satt gjennom deres referansemodell.

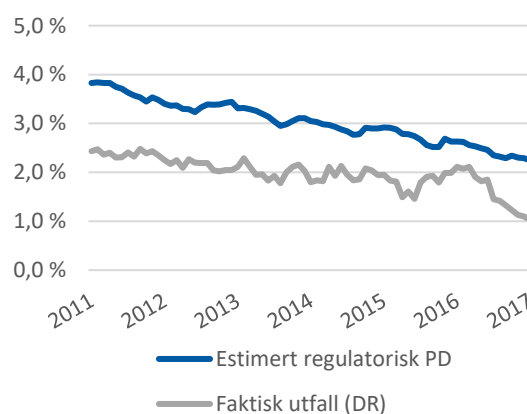
Det er gode marginer mellom estimerte verdier og faktisk utfall for hele perioden. Diagrammet for bedriftsmarkedet viser estimerer og faktisk utfall kun for normalscorede kunder. Dette er kunder som har levert regnskaper. Det benyttes egne scoringsmodeller for nyetablerte selskap, og for selskap som ikke leverer regnskap. For nyetablerte selskap er gjennomsnittlig misligholdsnivå de siste syv år på 3,8 prosent mot estimatet på 5 prosent. Gjennomsnittlig misligholdsnivå de siste syv år for kunder som ikke leverer regnskap er på 1,6 prosent mot estimatet på 4 prosent. Begge kundegruppene utgjør en svært liten andel av totalporteføljen.



Figur 26 - Estimert og observert mislighold, personmarkedets boliglånskunder



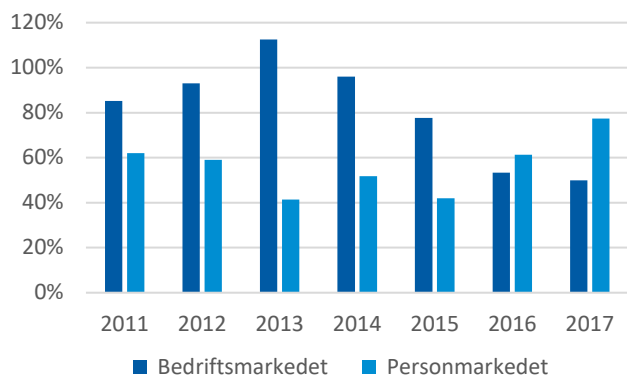
Figur 27 - Estimert og observert mislighold, personmarkedets øvrige kunder



Figur 28 - Estimert og observert mislighold, bedriftsmarkedet

EAD-MODELLER

Figur 29 viser årlig gjennomsnitt av forholdstallet observert/estimert konverteringsfaktor (KF) for beregning av EAD. For rammelån er det ofte svært få observasjoner. Dette er et resultat av at det er få mislighold, og forutsetningen om at engasjementer som inngår i målingen av observert KF kun kan inneholde de med uendret kredittramme ved inngang til mislighold. Forutsetningen utelukker dermed engasjementer der rammene er redusert før inngang til mislighold, et vanlig tiltak i porteføljearbeidet.



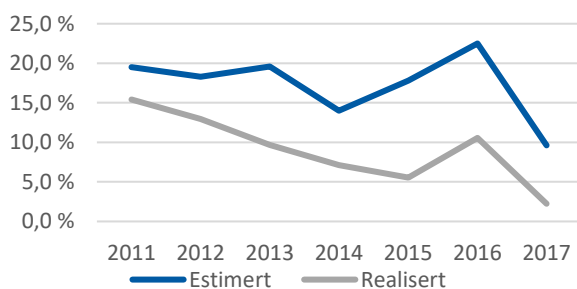
Figur 29 – Årlig gjennomsnitt av forholdstallet observert/estimert konverteringsfaktor

LGD-MODELLER

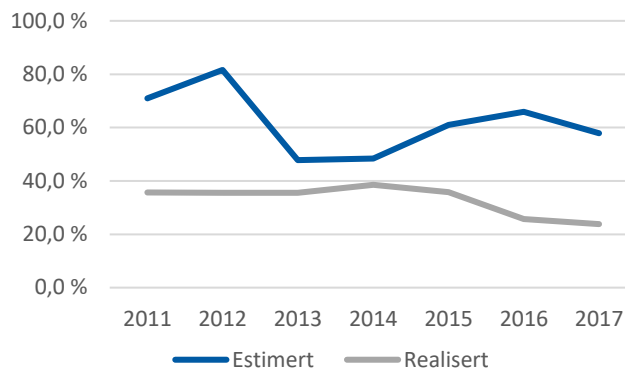
Figur 30 og 31 viser estimert LGD og realisert LGD for henholdsvis personmarkedets og bedriftsmarkedets boliglånportefølje. Estimaten er basert på kunder som gikk i mislighold, og er normalt høyere enn for porteføljen totalt.

Grafen for personmarkedsmodellen viser LGD-estimatene før tilpasninger til kravene fra Finanstilsynet. Disse kravene løfter LGD i henhold til referansmodellen og kravet om minimum LGD på 20 % for boliglån. Grafen for bedriftsmarkedetsmodellen viser estimatene etter gjeldende sikkerhetsmargin for kapitaldekningsformål.

Den realiserte tapsgraden ligger til dels vesentlig lavere enn estimatene for begge modellene. AIRB-kravet til LGD-modellene er som kjent at de skal estimere for alvorlig lavkonjunktur, og det bør derfor være en margin mellom estimert og realisert tapsgrad i perioden. For personmarkedet er marginene for LGD-estimatene som benyttes for kapitaldekning større enn det som vises i grafikken, hovedsakelig som følge av kravet om at gjennomsnittlig LGD skal være minimum 20 % for boliglån.



Figur 30 – Estimert og observert LGD - personmarkedet



Figur 31 - Estimert og observert LGD-bedriftsmarkedet

5.5 STANDARDMETODEN

SpareBank 1 Nord-Norge benytter standardmetoden for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko i enkelte delporteføljer. I morbank benyttes hovedsakelig IRB-metode, men standardmetoden benyttes for engasjementer med stater og sentralbanker, institusjoner og borettslag, SpareBank 1 Næringskreditt, SpareBank 1 Finans Nord-Norge AS og SpareBank 1 Kredittkort.

Risikovektet beregningsgrunnlag for konsernets kredittrisiko der det benyttes standardmetode var per 31.12.17 på 14,4 mrd. kroner. For detaljert presentasjon av risikovektet balanse og kapitalkrav for kredittrisiko vises det til dokumentets vedlegg.

EKSTERNE RATINGBYRÅER

Konsernet bruker ratinger fra byråene S&P, Moody's og Fitch der den svakeste ratingen legges til grunn. Denne metoden har blitt benyttet i flere år. Ratingene brukes til å beregne beregningsgrunnlaget for obligasjoner i henhold til Rundskriv 9/2014 – Ratinger for fastsetting av risikovekter for engasjementer ved beregning av kapitaldekning, og for beregning av spreadrisiko under pilar 2.

5.6 KAPITALKRAV FOR KREDITTRISIKO

Konsernets samlede risikovektet balanse for kredittrisiko var ved utgangen av 2017 på 51,3 mrd. kroner, og medførte et kapitalkrav (8%) på 4,1 mrd. kroner. Til sammenligning utgjorde beregningsgrunnlaget og kapitalkravet for kredittrisiko

henholdsvis 48,4 og 3,9 mrd. kroner ved utgangen av 2016.

I beregningen av kapitaldekning gjelder ikke samme regelverk for konsolidering av tilknyttede- og felleskontrollerte selskaper som for regnskapet. Kapitaldekningsmessig er konsernet underlagt reglene om vesentlige og ikke-vesentlige eierandeler i finansinstitusjoner. Dette medfører at eksponeringer i selskaper i finansiell sektor hvor konsernets eierandel overstiger 20 prosent, proporsjonalt konsolideres. Dersom eierandelen overstiger 50 prosent konsolideres selskapet fullt ut. Dette innebærer at BN Bank (23,5% eierandel) konsolideres proporsjonalt. I tillegg har banken eierandeler under 20 prosent i SpareBank 1 Næringskreditt, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Kredittkort. Dette er selskaper som drives i en samarbeidende gruppe, og som må kapitaldekningsmessig konsolideres uansett størrelse på eierandelen. Regnskapsmessig konsolideres disse

selskapene ikke, og kreditteksponeringer i disse selskapene er ikke inkludert i brutto utlån i regnskapet.

Tabellen nedenfor viser risikovektet balanse for kredittrisiko, etter IRB-metoden og standardmetoden. Banken har erfart at nåværende kategorisering av foretak innebærer at banken har en andel av spesialiserte foretak som er vesentlig høyere enn andre sammenlignbare banker. Om et foretak kategoriseres som spesialisert eller ikke har under dagens regelverk ingen betydning for kapitalkravet. Bankens gjeldende kategorisering av foretak som spesialisert foretak er utelukkende gjort på bakgrunn av foretakets næringskode, uten at det foretas en eksplisitt vurdering av om vilkårene i kapitalkravsforskriftens § 9-1 tredje ledd er oppfylt. Dersom ett eller flere av vilkårene ikke er oppfylt, skal ikke engasjementet kategoriseres som spesialisert foretak. Banken har derfor igangsatt et arbeid for å bringe kategoriseringen i retning av gjeldende markedspraksis og forskriftens bestemmelser.

Tabell 3 - Risikovektet bergningsgrunnlag for kredittrisiko 31.12.17

Beløp i millioner kroner	Engasjements- størrelse	EAD	Beregnings- grunnlag	Risikovekt
Foretak-IRB				
SMB	6.506	5.916	3.825	64,7 %
Spesialiserte foretak	21.152	20.715	12.825	61,9 %
Øvrige	1.411	1.306	1.929	148 %
Sum foretak IRB	29.069	27.937	18.579	66,5 %
Massemarked-IRB				
Eiendomsengasjementer- SMB	2.121	2.112	632	30 %
Eiendomsengasjementer-ikke-SMB	80.418	80.414	16.701	20,8 %
Øvrige SMB	203	197	61	31,2 %
Øvrige ikke-SMB	1.939	1.935	829	42,8 %
Sum massemarked-IRB	84.681	84.658	18.224	21,5 %
Egenkapitalposisjoner	84	84	167	200,1 %
Sum foretak og massemarked-IRB og egenkapitalposisjoner	113.833	112.678	36.970	32,8 %
Standardmetoden	54.127	54.035	14.375	26,6 %

5.7 MOTPARTSRISIKO FOR DERIVATER

Motpartsrisiko er definert som risikoen for bankens motparter ikke klarer å innfri sine kontraktuelle forpliktelser til angitt tid. Konsernet behandler motpartsrisiko knyttet til bank- og handelsporteføljen (markedsrisiko) gjennom kapitalmarkedsstrategien og innvilgede linjer (kunder).

SpareBank 1 Nord-Norge er definert som kategori 3-bank med hensyn til clearing av derivater (EMIR), og clearingplikten for denne gruppen er foreslått innført i juni 2019. Infrastrukturen for etterlevelse av EMIR er tilnærmet ferdigstilt. Sikkerhetsstillelse for derivateksponering reguleres i CSA (Credit Support Annex), som er tillegg til de standardiserte avtalene mellom konsernet og motpartsbankene, ISDA Master Agreement. For motparter med ISDA/CSA

administrerer SEB nettoforpliktelser og benyttes som agent for stilling av sikkerhet.

Motpartsrisikoen overvåkes og kontrolleres ved å se på utestående posisjon mot hver enkelt motpart. For å måle derivateksponeringen brukes markedsverdimetoden, jf. Kapitalkravsforskriften § 21, og standardmetoden for CVA. CVA beregnes på porteføljenivå.

Konsernets motpartsrisiko styres og kontrolleres hovedsakelig gjennom daglig oppfølging av risikoeksponering mot rammer fastsatt av styret og innvilgede kredittlinjer, samt løpende oppfølging av sikkerhetsstillelse. Kontrollen skjer i linjen og etterkontrolleres av bankens kapitalmarkedsavdeling. Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende, uavhengige overvåkingen av risikoen.

Tabell 4 - Eksponering og kapitalkrav for derivater morbank, 31.12.17

Beløp i tusen kroner	Nominell verdi	Kredittekvivalent	Vektet beløp	Kapitalkrav
Rente- og valutainstrumenter i handelsporteføljen	11.147.503	131.105	21.174	1.694
Rente- og valutainstrumenter, sikring	28.444.829	1.190.833	362.766	29.021
Råvarer	353.198	49.974	16.952	1.356
Sum	39.945.530	1.371.912	400.892	32.071

6 MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko defineres som risiko for verdiendringer på eiendeler/finansielle posisjoner som følge av endringer i markedsverdi – herunder endringer i priser på obligasjoner/sertifikater, endringer i aksjekurser, rentenivå og valutakurser.

Markedsrisiko oppstår som følge av bankens åpne posisjoner i valuta-, rente-, og kapitalmarkedene. Eksponeringene relateres hovedsakelig til aktiviteter som understøtter bankens kjernevirksomhet, herunder renterisiko på utlån og innskudd, kredittspreadsrisiko i likviditetsporteføljen og strategiske aksjeposisjoner.

6.1 STYRING OG KONTROLL AV MARKEDSRISIKO

Strategi for markedsrisiko er førende for forretningsstrategiene for konsernets kapitalmarkedsaktivitet. Strategien spesifiserer risikovilje og -evne på kapitalmarkedsområde, og fornyes årlig. Forretningsenhetene (Treasury-avdelingen og SNN Markets) foreslår i samarbeid med avdeling for risikostyring endringer i strategien. Foreslåtte endringer behandles, og eventuelt vedtas, av styret. Det skal foreligge fullmakter for posisjons- og handlerammer på alle vesentlige områder, og alle fullmakter delegeres til konsernsjef som kan delegere dette videre. Størrelsen på rammene fastsettes i henhold til konsernets risikostrategi, og utformes på bakgrunn av stresstester og analyser av eksponeringsbehov og markedsbevegelser.

Eksponering og risiko styres og kontrolleres opp mot vedtatte rammer gjennom kontinuerlig oppfølging av forretningsenhetene. Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende, uavhengige overvåkingen av konsernets markedsrisiko, og for uavhengig rapportering både internt og eksternt.

6.2 EKSPONERING

RENTERISIKO

SpareBank 1 Nord-Norge måler og styrer renterisikoen ved å analysere effekten av et to prosentpoeng parallelt skift i rentekurven. Renterisikoen begrenses ved å fastsette rammer for maksimalt tap i et slikt scenario, både totalt og for ulike løpetider. Ved utgangen av 2017 var rammen for maksimalt tap satt til totalt 60 mill. kroner, med delrammer på 40 mill. kroner for spesifiserte tidsintervall for løpetider. Eksponeringen gjennom året fremgår av tabell 5.

Tabell 5 - Resultateffekt ved et positivt parallelt skift i rentekurven på to prosentpoeng (mill. kroner).

Renterisiko	0-6 md	6-12 md	1-5 år	>5 år	Totalt
4 kv. 2017	-4	10	-8	-2	-5
3 kv. 2017	-20	18	-7	1	-9
2 kv. 2017	-10	17	-9	-1	-3
1 kv. 2017	-8	13	74	-5	74

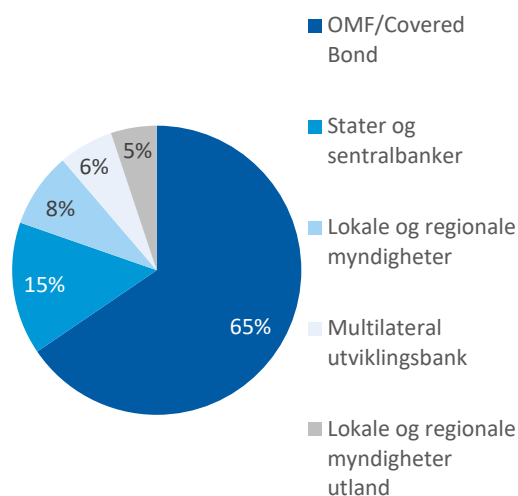
KREDITTSREADRISIKO

Kredittspreadsrisiko defineres som risikoen for tap som følge av en generell økning kredittspreader på rentebærende papirer som konsernet har investert i. Konsernet er hovedsakelig eksponert mot kredittspreadsrisiko gjennom forvaltning av likviditetsporteføljen som består av obligasjoner og sertifikater med lav risiko. Tapspotensialet tilknyttet kredittspreadsrisiko beregnes ved bruk av metodikken beskrevet i Finanstilsynets modul for markedsrisiko, som antar en generell økning kredittspreader for ulike risikoklasser.

Rammen vedtatt av styret er utformet som maksimalt tapspotensial, og er satt til 350 mill. kroner for morbank. Pr 31.12.2017 ble tapspotensialet beregnet til 172 mill. kroner, hvorav 162 mill. kroner er tilknyttet forvaltning av bankporteføljen.

Volumet i bankporteføljen var ved utgangen av året 11.5 mrd., hvorav 10,9 mrd. kroner var plassert i

bankens likviditetsportefølje. Plasseringene i likviditetsporteføljen med hensyn på sektor fremgår av figur 32



Figur 32 - Likviditetsporteføljen fordelt på sektorer per 31.12.17

VALUTARISIKO

Valutarisiko er risikoen for at konsernet pådrar seg tap som følge av endringer i valutakursene. Risikoen oppstår som følge av forskjeller mellom eiendeler og forpliktelser i den enkelte valuta.

Konsernets totale valutaeksponering er underlagt total ramme for markedsrisiko. Tabellen under viser konsernets valutaeksponering per 31.12.17.

Tabell 6 - Åpen netto valutaposisjon per 31.12.2017

Valuta	2017	2016
USD	55,4	24,6
EUR	26,3	25,7
CHF	-1,9	-2,5
SEK	1,2	3,1
Andre	1,2	6,6
Netto valutaeksponering	82,2	57,6

Banken har i tillegg delrammer for forretningsenhetene. For valutaposisjoner tilknyttet drift (Treasury og SNN Markets) er maksimal samlet netto valutaposisjon satt til 50 mill. kroner, og 40 mill. kroner mot en enkeltvaluta.

AKSJERISIKO

Konsernet er eksponert for aksjerisiko gjennom langsiktige posisjoner i bankporteføljen og andre plasseringer i egenkapitalinstrumenter tilknyttet bankens handelsportefølje. For detaljert informasjon om konsernets investeringer i aksjer vises det til note 30 i årsregnskapet.

7 LIKVIDITETSRISIKO

SpareBank 1 Nord-Norge definerer likviditetsrisiko som risikoen for at konsernet ikke er i stand til å kunne innfri sine forpliktelser ved forfall, samt at risikoen for konsernet ikke klarer å møte sine forpliktelser uten at kostnaden ved dette øker betydelig. Bankens styring av likviditetsrisiko skal gjenspeile en lav risikoprofil og bidra til å nå strategiske mål.

7.1 STYRING OG KONTROLL

Styringen av likviditetsrisikoen tar utgangspunkt i bankens likviditetsstrategi. Likviditetsstrategien blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig. Organiseringen av bankens likviditetsstyring er underlagt en fullmakts- og rapporteringsstruktur i henhold til forskrift om forsvarlig likviditetsstyring.

Likviditetsrisikoen blir målt og styrt ved bruk av flere styringsverktøy og metoder, og bankens Treasury-avdeling utarbeider daglig prognoser for likviditet og nøkkeltallet Liquidity Coverage Ratio (LCR). I tillegg måles og styres likviditetsrisikoen ved bruk av rammer for maksimalt refinansieringsbehov innenfor ulike løpetider, Net Stable Funding Ratio (NSFR) og andre nøkkeltall for balansen. I tillegg gjennomføres det stresstester av konsernets balansesammensetning. I tilknytting til stresstestene er det er vedtatt av styret at banken til enhver tid skal ha en likviditetsbuffer som sikrer at banken kan opprettholde prognostisert utlånsvekst selv om tilgangen på markedsfinansiering faller bort i 12 måneder.

Det er konsernets Treasury-avdeling som har ansvaret for at konsernet til enhver tider innenfor likviditetsrammene som er vedtatt av styret. Etterlevelse av rammene overvåkes av avdeling for risikostyring, og status på styrevedtatte rammer rapporteres minimum kvartalsvis til styret.

STYRINGSFORUM FOR RISIKO- OG KAPITALSTYRING

Forumet er et rådgivende organ i markeds- og likviditetsområdet i banken. Forumet gjennomgår en gang i måneden status på likviditetsrisiko,

rammeutnyttelse, balansesammensetning og finansieringsstruktur. Diversifisering av løpetider rapporteres kvartalsvis til styret gjennom grafisk fremstilling av forfallstrukturen.

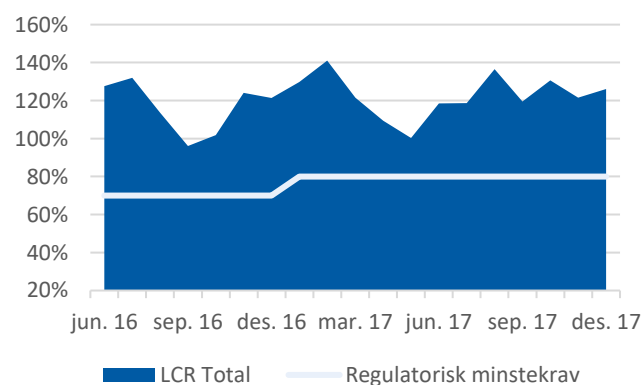
GJENOPPRETTINGSPLAN

Konsernet har utarbeidet en gjenopprettingsplan i henhold til krisehåndteringsdirektivet for håndtering av likviditets- og soliditetssituasjoner i perioder med urolige finansmarkeder eller uroligheter i konsernet. Planen godkjennes av styret. Revisjon av planen skal forekomme etter behov og minimum årlig.

Formålet med planen er å synliggjøre ledelsens strategi for å håndtere kriser og konsernets beredskapskapasitet. Utdypende informasjon om gjenopprettingsplanen finnes i kapittel 4.6 om rapportering av risiko.

7.2 EKSPONERING

Et av konsernets viktigste eksponeringsmål på likviditetsområdet er det kortsiktige likviditetsmålet LCR. Figur 34 viser LCR total (eiendeler og gjeld i alle valuta omregnet til norske kroner). Slik det fremgår av figuren har konsernet gradvis tilpasset seg økningene i det regulatoriske minimumskravet. Fra 01.01.18 øker minimumskravet til 100 prosent, og med en LCR total på 126 prosent pr 31.12.17 vil banken etterleve det økte minimumskravet.

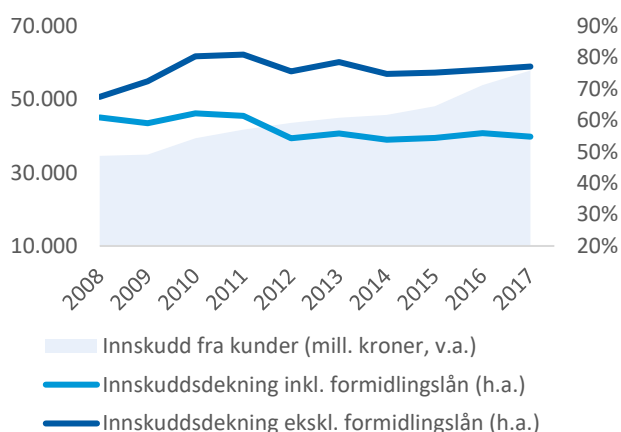


Figur 34 - Historisk utvikling i LCR (total)

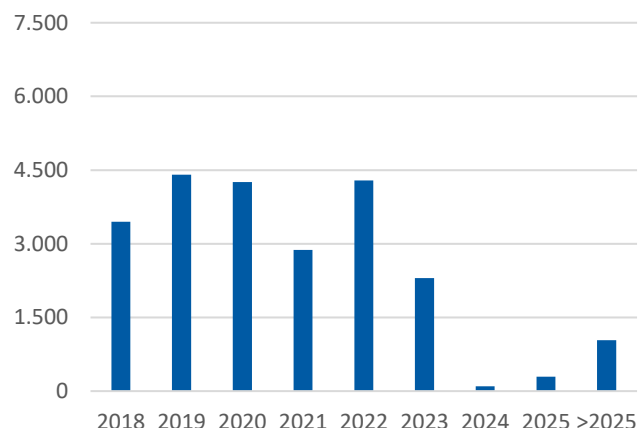
SpareBank 1 Nord-Norge har i norsk sammenheng en god innskuddsdekning. Banken har lenge hatt et mål om minimum 50 prosent innskuddsdekning for konsern og minimum 70 prosent etter overføring av

utlånsmassen til Boligkreditt. Som det fremgår av figur 35 har konsernets innskuddsdekning vært stabil og over intern målsetning i flere år. Per 31.12.17 var innskuddsdekning, eksklusive og inklusive formidlingslån, på henholdsvis 77,1 prosent og 54,8 prosent.

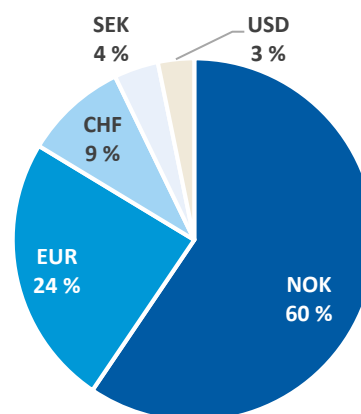
Verdipapirgjelden anses for å være veldiversifisert både med hensyn på gjenværende løpetid og valuta. Figur 36 viser forfallsprofilen på verdipapirgjelden. Gjennomsnittlig løpetid var ved utgangen av 2017 på 3,4 år.² Figur 37 illustrer verdipapirgjelden fordelt på valutasorter per 31.12.17.



Figur 35 - Historisk utvikling i innskudd fra kunder og konsernets innskuddsdekning



Figur 36 - Forfallsprofil på morbankens verdipapirgjeld



Figur 37 - Verdipapirgjeld fordelt på valuta

² Det forutsettes i beregningen av gjennomsnittlig løpetid at alle tilgjengelige put/call-opsjoner benyttes av kreditor/konsern.

8 OPERASJONELL RISIKO

SpareBank 1 Nord-Norge definerer operasjonell risiko som risikoen for at mennesker, prosesser, systemer eller eksterne hendelser hindrer konsernets evne til å oppfylle sine mål. Operasjonell risiko omfatter blant annet omdømmerisiko, compliance-risiko, teknologirisiko og humankapitalrisiko.

I styringen av operasjonell risiko søker konsernet å forebygge og begrense negative konsekvenser av uønskede hendelser, herunder sikre tilstrekkelig internkontroll.

8.1 STYRING OG KONTROLL

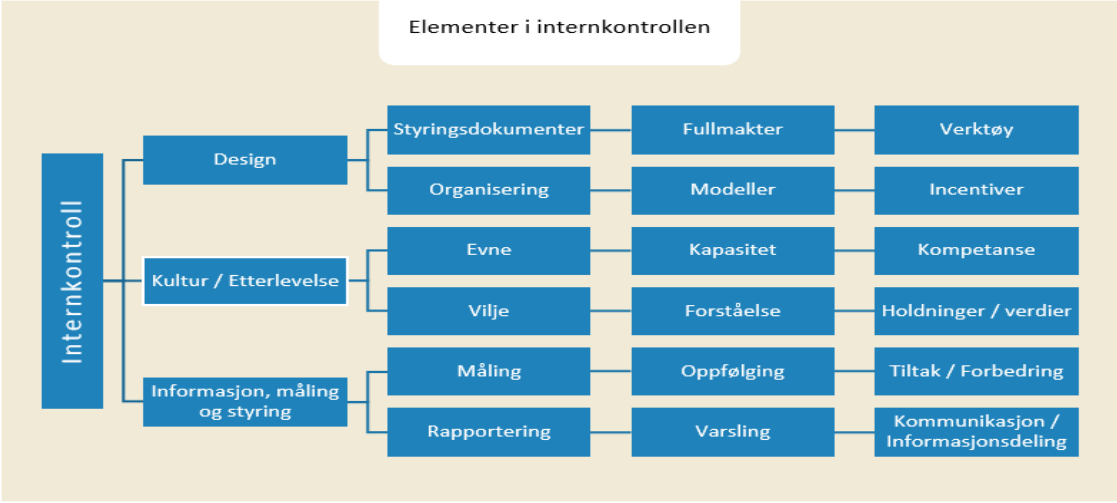
Konsernets evne til å arbeide systematisk med styring og kontroll, herunder systematisk oppfølging av svakheter/forbedringsområder, er grunnmuren i konsernets styring av operasjonell risiko. Forbedringsområder identifiseres løpende gjennom analyser og kartlegginger, hvor risikovurderinger rundt nye eller endrede produkter, prosesser og systemer skal sikre god styring og kontroll når konsernet endrer seg, forbedrer seg og tilpasser seg endringene i omgivelsene. Risikobildet endrer seg i takt med omgivelsene. Nye trussel-aktører, nye typer kriminalitet og nye måter å angripe både kundene og konsernet gjør risikostyring utfordrende. SpareBank 1 Nord-Norge samarbeider tett med sikkerhetsmiljøet i SpareBank 1-alliansen, og er godt rustet mot trusselbildet som i økende grad er preget av nett-kriminalitet (cyber-risk). Avdeling for risikostyring vurderer kontinuerlig endringer i risikobildet, og tilpasser risikostyringsarbeidet slik at de til enhver tid største risikoene får høyest prioritet.

Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende, uavhengige, overvåkingen av den operasjonelle risikoen, og rapporterer status og utvikling innenfor området til ledelsen og styret ved behov, og minimum kvartalsvis. I tillegg til kvartalsvis rapportering gjennomføres det årlig lederbekreftelse (internkontrollbekreftelse), samt en samlet vurdering av konsernets styring og kontroll. I henhold til regulatorisk krav mottar styret årlig en uavhengig

vurdering av kvaliteten på risikostyring og internkontroll i konsernet fra internrevisor.

8.2 KAPITALKRAV FOR OPERASJONELL RISIKO

Kapitalkrav for operasjonell risiko beregnes etter sjablongmetode for morbank, og basismetoden for datterselskaper og tilknyttede selskaper. Ved utgangen av 2017 var konsernets samlede pilar 1-krav for operasjonell risiko 322 mill. kroner. Det vises til dokumentets vedlegg for detaljert informasjon om kapitalkravet tilknyttet operasjonell risiko.



Figur 33 - Grafisk illustrasjon av sentrale elementer i konsernets internkontroll

9 ANDRE RISIKOTYPER

9.1 EIERRISIKO

Konsernets eierrisiko avhenger av konsernets eierandeler i datterselskaper og tilknyttede selskaper, og de forhold som påvirker deres resultater og kapitalisering. Risikoen avhenger derfor av de enkelte selskaperes virksomhet og deres underliggende risiko.

Bankens eksponering i tilknyttede selskaper er vesentlig og viktig for bankens drift, utvikling og resultater. Selskapene og alliansesamarbeidet gir banken tilgang til tidsriktige produkter og systemer, samtidig som kostnadene holdes på et akseptabelt nivå gjennom en deling mellom alliansebankene.

Eierrisiko er beregnet for SpareBank 1 Gruppen, hvor konsernet etter kapitaldekningsforskriften har en vesentlig eierpost, men der konsernet ikke foretar proporsjonal konsolidering. I de selskap som konsolideres kapitaldekningsmessig er underliggende risiko vurdert i de ulike risikoene i henhold til eierbrøk. Øvrige mindre eierandeler/selskap håndteres som aksjerisiko, se vedlegg for oversikt over aksjeposter.

Bokført verdi på eierposter i tilknyttede selskaper utgjør ved utgangen av 2017 ca. 5 prosent av sum eiendeler i konsernet. Eierpostene har stor innvirkning på konsernets soliditet og resultat. Volatiliteten i resultater fra tilknyttede selskaper er for de fleste selskaper spesielt knyttet til kredittrisiko, og for SpareBank 1 Gruppen knyttet til markedsrisiko.

SpareBank 1 Nord-Norge har sterk fokus på styring og kontroll i selskaper hvor banken har fullt eller delvis eierskap.

I selskaper som er deleid, enten gjennom direkte eierskap fra SpareBank 1 Nord-Norge eller indirekte gjennom eierskapet på 19,5 % i SpareBank 1 Gruppen, er SpareBank 1 Nord-Norge representert som styremedlem i alle selskaper av betydning.

Gjennom aktiv styredeltakelse sikres god informasjonsfangst og ivaretagelse av SpareBank 1 Nord-Norges eierinteresser. I saker som har karakter av å være viktig for SpareBank 1 Nord-Norges øvrige

virksomhet bringer den enkelte styreleder/styremedlem saken inn for plenumsdiskusjon i konsernledergruppen som møtes periodevis.

9.2 FORRETNINGSRISIKO

Forretningsrisiko er risiko for svikt i inntjeningen eller vesentlige endringer i kapitalbehov som følge av nye regulatoriske krav og/eller sviktende tillit og omdømme i markedet på grunn av alvorlige hendelser. Risikoen kan gir seg uttrykk i svekkelse i resultatet som kan skyldes konkurranseforhold som fører til reduserte volumer og prispress, konkurrenter som introduserer nye produkter, myndighetsreguleringer eller negativ medieomtale. Negative resultateffekter oppstår dersom konsernet ikke makter å tilpasse kostnadene til slike endringer.

Strategisk planlegging er det viktigste verktøyet for å redusere forretningsrisikoen, og innbefatter både forebyggende tiltak og planer for hvordan hendelser skal håndteres. Konsernets rammer og retningslinjer, organisasjonskulturen og SNN-koden har viktige roller i den forretningsmessige styringen av virksomheten.

Konsernets forretningsmodell og styring og kontroll vurderes som robust sett mot endringene i markedet og myndighetenes regulering.

9.3 OMDØMMERISIKO

Omdømmerisiko er definert som risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, som innbefatter kunder, motparter, egenkapitalbevisiere og myndigheter mv.

Omdømmerisiko er en iboende risiko i alt SpareBank 1 Nord-Norge driver med. Dette er en av grunnene til at konsernets strategiske mål om «Kvalitet i alt vi gjør» står sentralt. Konsernets rammer og retningslinjer for god virksomhetsstyring og etiske retningslinjer, SNN-koden, har viktige roller i den forretningsmessige styringen av virksomheten. I tillegg til overholdelse og etterlevelse av de til enhver tid gjeldende lover og regler for konsernets virksomhetsområde, setter de etiske retningslinjene fokus på holdninger og etikk, og hvordan SpareBank 1 Nord-Norge gjør forretninger med kunder og andre forbindelser.

Konsernets strategi for samfunnsengasjement legger til rette for strategisk bruk av kommunikasjon og styrking av eksterne og interne relasjoner. Samfunnsengasjementet skal være et virkemiddel for å styrke vårt omdømme hos alle relevante interessegrupper.

Omdømmerisiko er ikke gjenstand for spesiell måling eller rapportering ettersom det er vanskelig å kvantifisere. For å ivareta omdømmerisiko brukes indikatorer for kundetilfredshet og tilbakemeldinger fra kunder i driftsoppfølgingen.

9.4 STRATEGISK RISIKO

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsinger. Dette innbefatter risiko

for svikt i inntjening og generering av kapital som følge av endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser.

SpareBank 1 Nord-Norge reviderer konsernets strategier løpende, med gjennomgang av endringer i rammebetingelser, herunder konkurransesituasjonen og krav fra myndighetene, endringer i kundedadferd og krav til kompetanse og organisering. Fokus på kjernevirksomhet har stått sentralt i den strategiske styringen, sammen med den årlige strategiske analysen som samler innspill og risikovurderinger fra hele organisasjonen.

FORKORTELSER OG BEGREPSFORKLARINGER

Ansvarlig kapital	Ansvarlig kapital er den kapital som kan medregnes ved dekning av kapitalkravene. Ansvarlig kapital kan bestå av kjernekapital og tilleggskapital. Detaljert informasjon om hva som kvalifiserer som ansvarlig kapital, ren kjernekapital, kjernekapital og kapital ved beregning av kapitaldekning er definert i Forskrift om beregning av ansvarlig kapital.
Kjernekapital	Kjernekapital er ren kjernekapital i tillegg til fondsobligasjoner. Fondsobligasjoner er låneinstrumenter som i spesielle tilfeller kan omgjøres til egenkapital.
Ren kjernekapital	Ren kjernekapital er hovedsakelig innskutt og opptjent egenkapital.
Tilleggskapital	Tilleggskapital består av ansvarlig lånekapital.
CRO	<i>Chief risk officer</i> . I SpareBank 1 Nord-Norge er CRO ansvarlig for kreditt og risikostyring.
EAD	<i>Exposure at default</i> - eksponering ved mislighold. EAD er den forventede størrelsen på engasjementet dersom mislighold inntreffer. Den forventede størrelsen avhenger av innvilget ramme/kreditt/bevilgning, saldo og type engasjement.
EL	<i>Expected loss</i> - forventet tap. Avhengig av PD, LGD og EAD. Forventet tap er størrelsen på det tapet som forventes for engasjementet.
IRB	<i>Internal rating based approach</i> - interne målemetoder. I denne sammenheng er IRB en tillatelse gitt av Finanstilsynet til konsernet for at konsernets egne estimer/modeller kan brukes for å beregne kapitalkravet. IRB kommer i to kategorier: IRB-F og IRB-A, der F (foundation) betyr grunnleggende metode og A (advanced) står for avansert metode. Under A-IRBA benytter konsernet egne modeller for PD, LGD, EL, EAD. For grunnleggende metode (F-IRB) benyttes ikke egen modell for LGD.
LGD	<i>Loss given default</i> - tap gitt mislighold. Det sentrale elementet i LGD-modellen er forholdet mellom engasjement og realisasjonsverdi sikkerheter. Modellen har også elementer som sikrer at det beregnes noe LGD også for godt sikrede engasjementer.
LR	<i>Leverage ratio</i> - uvektet kjernekapitalandel.
PD	<i>Probability of default</i> - misligholdssannsynlighet. PD er den estimerte sannsynligheten for at et en kunde vil misligholde sitt engasjement.
RoE	<i>Return on equity</i> - egenkapitalavkastning.
RWA	<i>Risk weighted assets</i> - risikovektede eiendeler.